

Kasvattajien näkemyksiä lasten osallisuudesta Hyvinkään kahdessa päiväkotiryhmässä

Rosa Kantojärvi ja Oona Markkanen

2021 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Kasvattajien näkemyksiä lasten osallisuudesta Hyvinkään kahdessa päiväkotiryhmässä

Rosa Kantojärvi ja Oona Markkanen
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
Kesäkuu 2021

Rosa Kantojärvi, Oona Markkanen

Kasvattajien näkemyksiä lasten osallisuudesta Hyvinkään kahdessa päiväkotiryhmässä

Vuosi

2021

Sivumäärä

56

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tutkia, miten lasten osallisuus arjessa näkyy Hyvinkään varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena oli myös saada kasvattajat pohtimaan, miten he kokevat osallisuuden toteutuvan, miten sitä voisi parantaa ja mitä haasteita osallisuuden toteuttamisessa voi olla. Olemme molemmat kiinnostuneet osallisuuden toteutumisesta omien harjoitteluidemme kautta. Tutkielmamme toteutettiin yhteistyössä kahden Hyvinkään kunnan päiväkodin kanssa. Kohderyhmänä meillä oli kaksi lapsiryhmää, jossa toisessa oli 2-5-vuotiaita lapsia, ja toisessa 5-6 vuotiaita lapsia. Haastattelimme opinnäytetyötämme varten kahden ryhmien kasvattajia. Opinnäytetyössämme vastataan seuraaviin kysymyksiin: ”Miten arjen osallisuus näkyy ryhmässä kasvattajien näkökulmasta?”, ”Miten lasten osallisuutta voisi kehittää päiväkodin arjessa?” ja ”Mitä haasteita lasten osallisuuden toteuttamisessa voi olla?”

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena, eli laadullisena tutkimustyönä. Aineisto kerättiin keväällä 2021 teemahaastatteluiden avulla ja ne nauhoitettiin. Haastatteluihin osallistui yhteensä viisi kasvattajaa kuudesta. Aineiston läpikäymisessä käytimme litterointia ja teemoittelua. Tuloksista kävi ilmi, että osallisuus toteutuu Hyvinkäällä hyvin ja osallisuudessa ei muuten ollut suurta eroa, paitsi toteutustapojen välillä. 5-6-vuotiaiden ryhmässä osallisuus näkyi lasten vaikuttamisessa viikon toimintoihin ja arkisiin tilanteisiin, kun taas 2-5-vuotiaiden ryhmässä osallisuus näkyi enimmäkseen hoivallisissa ja hellittelevissä tilanteissa. Isompien lasten ryhmä osoitti selkeää halua kehittää ryhmän toimintaa, ja pienempien lasten ryhmän kasvattajat kuuntelivat tarkasti lasten toiveita. Isoimmilla osallisuuden isoin haaste oli aika, kun taas pienemmillä yhtenä haasteena oli kielelliset haasteet. Varhaiskasvatuksessa olisi hyvä pysähtyä välillä tarkastelemaan, miten esimerkiksi opinnäytetyömme kolme teemaa toteutuvat. Opinnäytetyötämme voi hyödyntää myös varhaiskasvatuksen tietopakettina osallisuudesta.

Asiasanat: varhaiskasvatus, esiopetus, osallisuus, lapsi, haastattelu

Rosa Kantojärvi, Oona Markkanen

Educators' point of view on children's participation in Hyvinkää's two groups.

Year	2021	Pages	56
------	------	-------	----

The aim of our thesis was to consider and assess how children's participation in everyday life is reflected in day care in Hyvinkää. The aim was also to make the educators think about how they perceive participation to be actually realised, how it could be improved and what challenges there are in children's participation. As a target group, there were two groups of children, one with children aged two to five and the other with children aged five to six years. We interviewed the educators of the two groups. The thesis answers the following questions: "How can participation in everyday life be reflected in the group from the perspective of the educators?", "How can children's participation be developed in the everyday life of a day care centre?" and "What challenges can there be in children's participation?"

The thesis was carried out as qualitative research and the material was collected in spring 2021 through semi-structured interviews and (which were recorded). A total of five educators out of six participated in the interviews and we used transcription and theme-based classification to review the material. The results showed that children's participation is well executed in both groups. In the older group, the children were able to have an influence on a weekly basis, while in the younger group, the participation was mostly visible while nursing. With the 5-6-year-olds, the biggest challenge with participation was the lack of time and with the 2-5-year-olds it was linguistic challenges. The thesis results show the importance of having discussions about children's' participation in early childhood education and care and it can also be used as an information package on participation in day care centres.

Keywords: early childhood education, preschool education, participation, children, interview

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Työelämäkumppanuus ja yhteistyön kuvaus.....	2
3	Opinnäytetyön aiheenvalinta	3
4	Osallisuus kasvatuksessa ennen ja tänä päivänä	4
4.1	Kuinka osallisuus toteutui ennen?.....	4
4.2	Kuinka osallisuus toteutuu tänä päivänä?.....	5
4.3	Varhaiskasvatus.....	7
5	Osallisuus	8
5.1	Osallisuus käsitteinä	8
5.2	Osallisuuden tasomalleja.....	9
5.3	Osallisuus varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa	12
5.4	Osallisuus esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa	12
5.5	Osallisuus ja varhaiskasvatuslaki.....	13
5.6	Osallisuus varhaiskasvatusryhmässä	13
6	Aiemmat tutkimukset aiheesta	15
7	Menetelmät	17
7.1	Tutkimuksellinen opinnäytetyö (laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus)	17
7.2	Teemahaastattelu.....	19
8	Opinnäytetyön toteutus	20
8.1	Tutkimusongelma ja kysymykset.....	20
8.2	Luotettavuus ja eettisyys	21
8.3	Haastattelu.....	22
8.4	Haastattelun analysointi	23
9	Tulokset	25
9.1	Osallisuuden näkyminen ryhmässä	25
9.2	Osallisuuden kehittäminen.....	27
9.3	Osallisuuden haasteet	29
9.4	Kasvattajien näkemykset haastattelusta	31
10	Johtopäätökset	33
11	Pohdinta	36
11.1	Luotettavuuden arviointi.....	36
11.2	Oma oppiminen ja ammatillinen kasvu	38
11.3	Kehittämiskohteet ja kehittämisehdotukset	39
11.4	Työelämäkumppanin näkemys.....	40
	Lähteet.....	42
	Kuviot	47

Taulukot	47
Liitteet	48

1 Johdanto

Lasten osallisuus on vielä tänäkin päivänä elävä ja muotoaan muuttava käsite. Osallisuutta pystytään kuvaamaan monien eri portaiden, kaavakkeiden ja kuvioiden kautta. Osallisuus voidaan yksinkertaisuudessaan määrittää siten, että jokainen yksilö otetaan tasavertaisesti mukaan yhteisöön. Lasten osallisuutta onkin korostettu juuri varhaiskasvatuslaissa, varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa (2018), lasten oikeuksien sopimuksessa ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa.

Aihe on herättänyt mielenkiintoa meissä molemmissa, sekä harjoitteluiden ja työelämästä kertyneen kokemuksen kautta. Koimme aiheen myös ajankohtaiseksi, sillä osallisuutta painotetaan päivittyneessä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) ja se on ollut pinnalla sekä sosiaalisissa mediapalveluissa, kuin myös uutisissa. Meidän työttemme pyörii myös vahvasti osallisuuden ympärillä, joten siksi aihe oli meille helppo valinta.

Opinnäytetyömme teoreettinen puoli selittää, mitä osallisuus tarkoittaa, mitä osallisuuteen kuuluu ja miten osallisuuden on tutkittu toteutuvan Suomen varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyössämme käy myös ilmi, miten osallisuutta painotetaan varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa (2018), esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) ja varhaiskasvatuslaissa (2018).

Opinnäytetyömme lähti tutkimaan, miten osallisuus toteutuu Hyvinkään varhaiskasvatuksessa. Yhteistyökumppaniksemme saimme kaksi Hyvinkään kunnallista päiväkotia. Otimme tutkielman kohteeksi molemmista päiväkodeista yhden ryhmän, Sudenkorennot ja Vesikirput (nimet ovat muutettu). Lähdimme tutkimaan, miten osallisuus toteutuu ryhmissä, kasvattajien näkökulmasta. Olisimme tahtoneet havainnoida ryhmää myös itse, mutta maailmalla vallitsevan koronatilanteen takia päädyimme haastattelemaan vain kasvattajia ja etäkeinoin. Aineiston keruussa käytimme teemahaastattelua ja kasvattajat haastateltiin ryhmähaastatteluina.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tutkia juuri näiden hyvinkääläisten päiväkotien osallisuuden toteutumista, mutta myös lisätä meidän osaamistamme ja tietämystämme aiheesta. Opinnäytetyötämme voisi myös käyttää tietopakettina varhaiskasvatyksilöissä, lisäämään tietoa osallisuudesta ja sen tärkeydestä.

2 Työelämäkumppanuus ja yhteistyön kuvaus

Toteutimme opinnäytetyömme yhteistyössä kahden Hyvinkään päiväkodin kanssa. Nämä molemmat päiväkodit ovat saman johtajan alaisena ja ne toimivat erittäin tiiviissä yhteistyössä. Molemmat päiväkodit ovat kunnallisia. Ensimmäisessä päiväkodissa on viisi ryhmää, jossa lapset ovat alle viisivuotiaita. Yksi näistä ryhmistä on alle kolmevuotiaiden ryhmä. Toinen päiväkoti toimii 5-6-vuotiaille lapsille ja moni lapsi siirtyy ensimmäisestä päiväkodista tähän, kun hänestä tulee viisivuotias. Tässä päiväkodissa on 4 ryhmää, jotka on suunnattu eskareille ja viskareille.

Toteutimme opinnäytetyömme kahden eri ryhmän kanssa, Sudenkorentojen ja Vesikirppujen kanssa (nimet ovat muutettu). Sudenkorennot ryhmässä on 5-6-vuotiaita lapsia ja heitä on 21. Ryhmässä on kolme kasvattajaa, joista kaksi ovat varhaiskasvatuksenlastenhoitajaa ja yksi varhaiskasvatuksenopettaja. Toisena ryhmänä oli Vesikirput, jossa on 17 lasta ja he ovat 2-5-vuotiaita. Ryhmässä on kolme kasvattajaa, joista yksi on varhaiskasvatuksen opettaja ja kaksi ovat varhaiskasvatuksenlastenhoitajia.

Toteutimme opinnäytetyön kahdessa eri ryhmässä, jotta pystyimme teemahaastatteluiden pohjalta keräämään tiedon kautta vertailemaan, onko osallisuudessa eroja eri ikäisten lasten kanssa. Saimme haastateltua yhteensä viittä eri kasvattajaa. Sudenkorennoista saimme haastateltua kaikkia kolmea kasvattajaa ja Vesikirpuista saimme haastateltua kahta kasvattajaa, joista toinen oli ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja.

Yhteistyönä toimivien päiväkotien toiminta-ajatuksena on: ”Tiimivoimalla toimiva päiväkoti on lasten ja aikuisten kehittyvä kohtaamispaikka. Leikin, toiminnallisuuden ja yhdessä tekemisen kautta luomme turvallisen, ihmisarvoa kunnioittavan ja myönteiseen ajatteluun pohjautuvan ilmapiirin.” (Päiväkodin perehdytyskansio 2018.)

Päiväkotien toimintasuunnitelma (2018-2021) edellyttää kiusaamisen ehkäisemistä. Päiväkodit myös osallistuvat Ilo kasvaa liikkuen- ohjelmaan, sekä Hyvis-työhön (kestävä elämäntapa). (Varhaiskasvatusyksikön toimintasuunnitelma 2021)

Aloitimme opinnäytetyön suunnittelumme joulukuussa 2020. Olimme ensin ajatelleet tehdä opinnäytetyömme liittyen erolapsiin. Aihe kuitenkin tuntui liian haastavalta, emmekä keksineet hyvää tapaa, millä alkaisimme toteuttaa sitä. Nykyinen aihe kuitenkin löytyi pian sen jälkeen, kun hylkäsimme ensimmäisen aiheemme. Tammikuussa 2021 olimme ottaneet yhteyttä eri päiväkoteihin ja etsineet toimeksiantajaa, sekä tehneet suunnitelmaa. Suunnitelman esitys oli 28.1, emmekä olleet vielä löytäneet toimeksiantajaa opinnäytetyöllemme. Onneksemme saimme toimeksiantajan heti helmikuun alussa ja saimme opinnäytetyötä kunnolla alulle. Haimme tutkimuslupaa (Liite 5) 22.2 ja Hyvinkään kaupunki hyväksyi tutkimuslupamme 3.3.2021. Saimme kuitenkin vielä 9.3.2021 uuden version tutkimusluvasta, sillä päätöksen päätösnumero muuttui (ohjelman virhetilasta johtuen), muilta osin päätökseen ei tule

muutosta. Tutkimusluvan hyväksyi Hyvinkään varhaiskasvatuksen johtaja, Eila Rapala. Tässä tutkimusluvassa tuli myös päätös siitä, että haastattelut tulivat toteuttaa etänä Covid-19 tilanteen takia. Kun olimme saaneet tutkimusluvan, pystyimme suunnittelemaan haastattelujen toteutusaikataulua. Sudenkorennot ryhmän haastattelu toteutettiin 29.3 ja Vesikirput ryhmän haastattelu toteutettiin 14.4. Arvioitu opinnäytetyömme valmistumisaika oli toukokuussa 2021.

3 Opinnäytetyön aiheenvalinta

Valitsimme aiheeksemme lasten osallisuuden tutkimisen näissä kahdessa hyvinkääläisissä päiväkodeissa. Olemme molemmat kiinnostuneita lasten osallisuudesta ja haluamme itse tulevaisuuden työssämme varhaiskasvatuksen opettajina kiinnittää tähän aiheeseen erityistä huomiota. Molemmat olemme kokeneet harjoitteluisamme päiväkodeissa, että lasten osallisuutta kyllä toteutetaan, mutta sitä voisi olla enemmänkin. Mielestämme olisi hienoa, että tulevaisuuden työssämme voisimme yhdessä tiimimme kanssa toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti, jossa ideat, toiminta ja ajatukset tulisivat lapsilta, ja meidän tehtävämme olisi miettiä ja suunnitella niihin sopivaa pedagogista toimintaa. Siitähän osallisuudessa on kyse.

Päätimme toteuttaa opinnäytetyömme juuri Hyvinkään varhaiskasvatuksen kanssa, sillä molemmat meistä asuivat Hyvinkäällä. Toiselle meistä nämä tutkittavat päiväkodit olivatkin jo tuttuja harjoitteluiden kautta. Osallisuus on nostettu vahvasti esiin myös Hyvinkään paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa ja se on yksi kolmesta pääpainotusalueista (Hyvinkään varhaiskasvatussuunnitelma 2019). Juuri näistä syistä koimme kiinnostavaksi lähteä tutkimaan, miten osallisuus toteutuu Hyvinkään varhaiskasvatuksessa. Koska päiväkodit olivat jo tuttuja, olimme yhteydessä suoraan johtajaan sähköpostin välityksellä. Aloitusviestissä kerroimme aiheemme ja kysyimme, voisiko jompikumpi päiväkodeista osallistua. Johtaja piti aihetta ja ideaa hyvänä ja vinkkasi, että aihetta voisi laajentaa myös toiseen päiväkotiin. Saimme myös opinnäytetyön alkutaipaleilla palautetta siitä, että olisi kiinnostavaa vertailla kahta ryhmää keskenään ja ehkä jopa kahta täysin erilaista ikäjakaumaa. Tästä saimmekin idean laajentaa opinnäytetyömme aihetta siten, että ehdotimme päivähoidon johtajalle opinnäytetyötä, jossa vertailtaisiin kahta iällisesti erilaista ryhmää eri päiväkodeista. Näin päädyimme meidän lopulliseen aiheeseemme.

Osallisuudesta on myös uutisoitu mediassa viime vuosina. Talentia-lehden julkaisussa (2017) puhutaan lasten osallisuudesta ja uutisessa nousee esille kommentti siitä, miten lasten osallisuuteen suhtaudutaan varhaiskasvatuksessa kaksijakoisesti. ”Toisaalta lapset nähdään aktiivisina toimijoina, joille pitäisi suoda mahdollisuus osallistua itseään koskevien asioiden suunnitteluun. Toisaalta ajatellaan, että tämän päivän lapsilta vaaditaan jo nyt liikaa itsenäisyyttä ja vastuunkantoa, kun heille pitäisi asettaa rajoja ja vahvistaa aikuisen

kasvatusvastuuta.” Tämä voi tuntua kasvattajasta haastavalta toteuttaa, sillä samalla aikaa, kun lasta pitäisi osallistaa mahdollisimman paljon, lapselle pitäisi opettaa rajoja. Miten siis toimia oikein? Julkaisussa puhutaan myös siitä, miten on paljon tekemistä siinä, miten osallisuutta tulkitaan ja toteutetaan käytännössä. Opinnäytetyömme tuo toivottavasti apua näihin kysymyksiin ja auttaa kasvattajia ymmärtämään paremmin osallisuutta käsitteenä, sekä miettimään sen toteutusta. (Talentia 2017.)

Oman osaamisemme edistämiseksi halusimme tuottaa tietoa myös toimeksiantajallemme ja lisätä heidän tietämystään ja osaamistaan lasten osallisuudesta. Opinnäytetyömme saattoi antaa myös mahdollisesti toimeksiantajallemme uutta näkökulmaa lasten osallisuudesta ja ideoita ja vinkkejä siihen, miten lasten osallisuutta voisi lisätä päiväkodin arjessa. Lisäksi tutkielmamme voi antaa näkökulmaa siihen, onko lasten osallisuuden toteuttamisessa jotain haasteita. Jotta saimme tietää, onko opinnäytetyömme pohjalta tehtyt haastattelut vaikuttanut jollain tapaa haastateltaviin kasvattajiin, olimme heihin vielä yhteyksissä haastatteluiden jälkeen. Näin saimme kerättyä vielä viimeiset palautteet, joista kerromme lisää luvussa 7, osassa tulokset.

4 Osallisuus kasvatuksessa ennen ja tänä päivänä

Kasvatukseen liittyy aina kasvava yksilö, yksilön kasvua ohjaaja kasvattaja ja heidän välisensä valtasuhteena. Valtasuhteen määrittävät kasvattajan henkilökohtaiset näkemykset, kulttuurilliset erot, yleiset käsitykset lasten perusolemuksesta, käsitys lapsen asemasta sekä kehityksen ja oppimisen laadusta ja toteutuksesta. Nykyisen lapsuudensosiologisen näkemyksen mukaan, tämä valtasuhde tulisi ymmärtää kaksisuuntaisena ja arjessa yhä uudelleen rakentuvana. Kasvatettava lapsi ei ole passiivinen osapuoli, vaan he toimivat aktiivisina toimijoina, jotka hakevat omaa valtaansa ja omia vaikutusmahdollisuuksiaan tässä vuorovaikutussuhteessa. (Turja 2011, 41-42.)

4.1 Kuinka osallisuus toteutui ennen?

Suomalaisen varhaiskasvatuksen juuret ovat fröbeliläisessä lastentarhatraditiossa ja -pedagogiikassa. Silloin arvostettiin aikuisen ohjaamaa toimintaa, mutta myös aikuisten ja lasten yhdessä työskentelyä ja lasten itseohjautuvia luovia leikkejä. Lasten leikkiessä aikuiset kuitenkin vetäytyivät passiivisen tarkkailijan rooliin, jolloin he suunnittelivat jo seuraavaa toimintaa. Lasta ei ”kuultu” leikin aikana, vaan lapsen havainnointi tapahtui hiljaisesti ja tietämättä. (Turja 2011, 43.) Lasten päivähoito Suomessa alkoi jo 1990-luvun alussa, mutta tällöin ei kiinnitetty vielä huomiota hoidon laatuun, puhumattakaan lasten osallisuudesta (Jegorow 2020). Tämän tyylinen traditio alkoi kuitenkin musertua 1970-luvulla uuden päivähoitolain hoivallisten painotusten ja valtaan nousseen oppimiskäsitysten alla (Turja 2011, 43). Vaikka

muutoksen tuulia oli huomattavissa 1970-luvulla, ei kunnallinen päivähoito ollut kaikille perheille vielä itsestään selvyyttä. Vuonna 1973 tuli voimaan laki lasten päivähoitosta, jolloin kuntien piti huolehtia, että hoitopaikkoja oli saatavilla ja henkilökunta oli pätevä hoitamaan lapsia. (Jegorow 2020.)

Seuraavat pari vuosikymmentä olivat behavioristisen didaktiikan aikakautta, johon kuului aikuisjohtajuus ja koulun oppiainejakoa muistuttava opetus- ja toimintatuokiokeskeinen toiminta. Pedagogiikasta ei juurikaan puhuttu, mutta tähän lähdettiin hakemaan tietoista muutosta 1990-luvulla erilaisten tutkimus- ja kehittämishankkeiden avulla. Pedagoginen ote varhaiskasvatuksessa alkoi vähitellen vahvistua ja vanhaa lapsi-aikuinen-valtasuhdetta alettiin kehittää. Nyt lapsia halutaan pitää aktiivisina ja aloitteellisina tekijöinä, jotka kehittävät omaa ymmärrystään eläessään vuorovaikutuksessa fyysisen ja sosiaalisen ympäristönsä kanssa. (Turja 2011, 43-44.) Varsinkin tällöin alkoi lasten osallisuus näkyä varhaiskasvatuksessa. Kasvattajat alkoivat kiinnittää huomiota lasten leikkeihin ja lasten puheisiin. Lapset otettiin osaksi ryhmää, jolloin he saivat aktiivisen roolin ryhmässä ja saivat aikuisten kanssa yhdessä kehittää toimintaa ympäristössään. Lasten asema ei kuitenkaan ollut vielä samanlaisella tasolla, kuin nykyajan varhaiskasvatuksessa. Lapsia alettiin pitämään aktiivisemmassa roolissa ja heitä kuunneltiin, jos he olivat omatoimisesti aktiivisia ja hakeutuivat kertomaan itse ideoistaan. Voidaan siis ajatella, että osallisuus ei tapahtunut tasapuolisesti ryhmässä, sillä hiljaisemmat lapset eivät välttämättä olleet yhtä omatoimisia ja aktiivisia toimijoita.

Tiiviisti kerrottuna muutos kasvatuksessa kytkeytyy konstruktivistiseen, varsinkin sosio-konstruktivistiseen ja sosiokulttuuriseen näkemykseen lapsen kehityksestä ja oppimisesta. Myös uusissa yhteiskunnallisissa lapsuustutkimuksissa lapsi nähdään aktiivisena ja pätevästi toimia omassa yhteisössään. (Turja 2011, 43-44.) Suomessa lapsen oikeuksien sopimus astui voimaan vuonna 1991 (Unicef 2021). Tämä ihmisoikeussopimus tekee lapsista yhtä tärkeitä kansalaisia kuin kaikista muistakin. Siinä määritellään, että kaikilla lapsilla on oikeus osallisuuteen ja heidän mielipiteillään on merkitystä. (Westlund 2018.)

4.2 Kuinka osallisuus toteutuu tänä päivänä?

Lapsen oikeuksien sopimus on laadittu jo yli 30 vuotta sitten. Mannerheimin Lastensuojeluliiton johtava asiantuntija Esa Iivonen on sitä mieltä, että tämä 30 vuotta sitten laadittu sopimus on ollut menestys. Iivosen mielestä lasten oikeuksien sopimus on mahdollistanut lasten osallisuuden ja lasten näkemisen omien oikeuksiensa haltioina. Näiden asioiden toteutuminen on tänä päivänä paljon korkeammalla, kuin 30 vuotta sitten. (Ziemann 2019.)

Varhaiskasvatuksessa on tapahtunut paljon uudistuksia muutaman vuoden sisällä, jotka liittyvät myös osallisuuteen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja varhaiskasvatustilanne päivittyivät vuonna 2018, sekä esiopetuksen opetussuunnitelma päivitettiin vuonna 2014. Varsinkin varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa osallisuus on yksi kulmakivistä. Jokaisessa varhais-

kasvatusyksikössä tulisi painottaa osallisuuden tärkeyttä. Kaikkien näiden asiakirjojen ansiosta osallisuuteen suhtaudutaan tänä päivänä hyvin tärkeänä asiana.

Yksi iso muutos tapahtui varhaiskasvatuslaissa vuonna 2016, kun lakia muutettiin siten, että varhaiskasvatusoikeus rajattiin 20 tuntiin viikossa. Tämä laki kuitenkin kumottiin elokuussa vuonna 2020, jolloin kaikilla lapsilla oli tasa-arvoinen oikeus osallistua varhaiskasvatukseen. Lakimuutos mahdollisti lasten yhdenvertaisuuden riippumatta heidän vanhempiensa työllisyydestä tai perheen tilanteesta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019.) Tämä muutos lisäsi lasten tasa-arvoisuutta varhaiskasvatuksessa.

Kansallisen koulutuksen arviointikeskus (KARVI) toteutti vuonna 2019 kyselyn, jossa pyrittiin kartoittamaan, kuinka hyvin varhaiskasvatussuunnitelman perusteet toteutuvat varhaiskasvatuksessa. Kyselyyn osallistui sekä kunnallinen- ja yksityinen varhaiskasvatus. Kyselyssä vastaajan tuli arvioida henkilöstön pedagogista toimintaa verrattuna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kerrottuihin tavoitteisiin. Kyselyiden kautta saatujen tietojen mukaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa listatut tavoitteet eivät toteudu kaikkialla perusteiden edellyttämällä tasolla. Varhaiskasvatuksen sisällölliset tavoitteet toteutuivat suurimmaksi osin päiväkodeissa. Kuitenkin joissain päiväkodeissa ja perhepäivähoitoryhmissä tavoitteet toteutuivat heikosti. Vahvin osa-alue, joka toteutui hyvin lähes kaikkialla, oli lapsen oikeus leikkiin ja leikkipedagogiikan toteutuminen. Haasteita kuitenkin ilmeni varsinkin alle kolmevuotiaiden pedagogiikassa (Repo ym. 2019.) Leikkipedagogiikka onkin yksi tärkeimmistä asioista, joiden tulisi toteutua varhaiskasvatuksen arjessa. Juuri leiki on lasten tapa oppia, kehittyä, motivoitua ja saada iloa. Leikkiä voidaan yksinkin, mutta esimerkiksi kaverin kanssa leikkiessä lapsi pystyy kokea myös pystyvyyttä, toimijuutta omassa ryhmässään ja ennen kaikkea osallisuutta. (Ranta & Heiskanen 2020.) On helpottavaa kuulla, että vaikka kaikki tavoitteet eivät toteudu toivotulla tavalla, on silti leikin merkitys huomattavassa roolissa. Osallisuutta toteutetaan monilla eri tavoilla, mutta ainakin leikin kautta tapahtuva osallisuus voisi olla yksi tavoitteista, joka toteutuu hyvin suomalaisessa varhaiskasvatuksessa.

Näistä heikosti toteutuvista tavoitteista huolimatta, suomalainen varhaiskasvatus näyttäytyy kansainvälisestäikin tutkittaessa laadukkaana ja turvallisena. Varhaiskasvatuksen laatu ei vaihdellut kaupunkien, taajamien tai maaseudun välillä, mutta laadussa oli vaihtelevuuksia saman kunnan sisällä. Kaikkien haasteiden lisäksi kyselyn pohjalta kävi ilmi, että 20 % vastaajista kertoivat ryhmässä olevan yksinäinen lapsi, vailla kavereita. Tässä kohtaa kasvattajien tulisi järjestää toiminta siten, jottei kukaan joudu yksin. (Komi 2019.) Juuri tässä tarvittaisiin lisää osallisuutta. Osallisuuden tietoinen lisääminen voi tarjota mahdollisuuksia ehkäistä lasten yksinäisyyttä ja lisätä kuulluksi tulemisen tunnetta. Osallisuuden lisääminen myös tukee lasten sosiaalista kasvua ja hyvinvointia laaja-alaisesti. (Nivala 2021.)

Jos tutkii tämänhetkisiä uutisotsikoita varhaiskasvatuksesta, käsiteltävimmät aiheet liittyvät varhaiskasvatuksen opettajien vähäisyyteen, kasvattajien puutteeseen, päiväkotien rahoitukseen ja uusiin toimintamenetelmiin. Nämä uutisotsikot löytyivät Ylen haun kautta. Uskomme, että yksi syy miksi varhaiskasvatuksessa on näin paljon puutteita, on juuri työvoiman vähäisyys. Uutisten ja työkokemuksen mukaan voimme todeta, että alalla on huutava pula opettajista ja kasvattajista. Esimerkiksi Helsingin Sanomat uutisoi kesällä 2020, että pääkaupunkiseudulla varhaiskasvatuksen opettajapula on hälyttävä. Suomenkielisten varhaiskasvatuksen opettajien paikoista 20% (805 henkilöä) oli täytetty ei-kelpoisilla ja ruotsinkielisellä puolella osuus oli jo lähes 29% (93 henkilöä). (Helsingin Sanomat 2020.) Opettajapula voi vaikuttaa lasten osallisuuteen, jos ei-pätevillä opettajilla ei ole esimerkiksi tarpeeksi osaamista ja tietoa lasten osallisuuden tärkeydestä. Opettajien lisäksi pulaa on myös erityisopettajista ja varhaiskasvatuksenhoitajista. Yle uutisoi, että 2021 keväällä Vaasassa on laitettu 70 avointa työpaikkaa varhaiskasvatukseen. Myöskin Kokkolassa ja Seinäjoella on pulaa sijaisista. (Kuivasmäki 2021.) Myös Yle uutisoi siitä, että henkilökunnan vähyys, vaihtuvuus ja väsymys on alkanut näkymään myös lasten käytöksessä. Lasten on kerrottu oireilevan paljon enemmän ja se näkyy enimmäkseen lasten levottomuutena. (Hannula 2021.)

On selvää, että varhaiskasvatus kaipaa kipeästi työntekijöitä. On myös selvää, että lasten osallisuus on vaarassa, jos ryhmässä kasvattajat pärjäävät työmääränsä kanssa juuri ja juuri. Kasvattajien vähäisyys voisi kieliä siitä, että kasvattajilla ei välttämättä ole aikaa pysähtyä kuuntelemaan lasten asioita tai keskustelemaan heidän kanssaan, jos kaikki aika menee perustarpeiden tyydyttämiseen. Tarkkaa tietoa siitä ei ole, kuinka hyvin osallisuus toteutuu nykypäivänä ja vaihtelevuutta on varmasti. On kuitenkin hälyttävää, että lapset reagoivat näihin puutoksiin varhaiskasvatuksessa, esimerkiksi levottomuudellaan.

4.3 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan alle kouluikäisten lasten suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, jota toteutetaan päiväkodeissa, perhepäivähoidoissa tai avoimena varhaiskasvatus-toimintana, kuten kerhotoiminnalla. Kasvatus muodostuu hoidon ja opetuksen kokonaisuudesta, jossa pedagogiikka on isossa roolissa. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen kasvua, kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Lapsen huoltajat ovat vastuussa lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. (Opetushallitus 2021.) Ennen poliitikot miettivät, kellä on oikeus varhaiskasvatukseen. Elokuussa 2020 varhaiskasvatuslaki uudistui, jonka mukana tuli päätös, että kaikilla lapsilla on samat oikeudet varhaiskasvatukseen. Muutoksella pyrittiin siihen, että kaikilla perheillä olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen perheen tilanteesta huolimatta. Myös kolmevuotiaiden ryhmäkokoa pienennettiin siten, että yksi kasvattaja pystyy olla vastuussa enintään seitsemästä lapsesta kerralla. (Valtioneuvosto 2020.)

Vuonna 2001 OECD, eli taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö, julkaisi ensimmäiset PISA-tutkimustulokset ja niistä kävi ilmi, että Suomen peruskoulutus on korkeinta luokkaa. Suomen koulutusta arvostetaan vielä tänä päivänäkin, mutta uusimpien tutkimuksien mukaan on käynyt ilmi, että varhaiskasvatuksen rooli on paljon keskeisempi ihmisen oppimiskykyyn ja halukkuuteen oppia ja kouluttautua, kuin on aiemmin ajateltu. Osaamisen perustaa luodaan jo varhaiskasvatuksessa, sekä myös alakoulun ensimmäisillä luokilla. Onkin todettu, että jos varhaiskasvatuksesta säästetään ja tingitään, tulee se maksamaan tulevaisuudessa vielä enemmän. Oppimisessa tapahtuneita aukkoja tai haasteita voidaan työstää vielä myöhemmällä kouluiällä, mutta se on inhimillisesti raskaampaa, että taloudellisesti kalliimpaa. Opetushallituksen pääjohtaja Olli-Pekka Heinonen toteaa, että varhaiskasvatuksella on iso merkitys, miten lasten oppimispolku lähtee etenemään ja tuleeko lapsi pysymään kyydissä. (Toivanen-Visti 2021.)

5 Osallisuus

Osallisuus on elävä, muotoaan muuttava käsite, jota voidaan kuvastaa monella eri tavalla ja eri suhteissa. Osallisuutta voidaan määritellä ja hahmottaa erilaisten mallien ja kaavakkeiden kautta. Osallisuus toimii varhaiskasvatuksen yhtenä kulmakivenä.

5.1 Osallisuus käsitteinä

Osallisuutta voidaan määritellä monien eri termien ja käsitteiden kautta. Monesti osallisuuteen liittyvissä teksteissä voidaan törmätä termeihin, kuin osallistuminen, osallistaminen, vaikuttaminen ja valtaistuminen. (Jelli 2020.)

Osallisuus (engl. participation, inclusion tai social engagement) kuvaa yksilön merkitystä yhteisössä ja siinä mukana olossa. Yksilön osallisuus toteutuu, kun hän kokee kuuluvansa johonkin, hän kokee itsensä kuuluksi ja hänen mielipiteillään on väliä. Yksilö pystyy vaikuttamaan omassa yhteisössään ja hänen tekemisillään on myös seuraamuksensa. Osallisuutta voidaan pitää syrjäytymisen vastavoimana. (Jelli 2020.)

Osallistuminen (engl. participation) jakautuu yleensä kolmeen eri tasoon: sosiaaliseen, toiminnalliseen ja kansalaisosallistumiseen. Sosiaalinen osallistuminen kuvaa sitä, että osallistuminen on mahdollista, kun kyseessä on muitakin, esimerkiksi ryhmässä. Toiminnallinen osallistuminen on lähtökohtaisesti aktiiviseen toimintaan osallistumista, esimerkiksi leikissä. Kansalaisosallistuminen nähdään siten, että on mahdollisuus vaikuttaa yhteisten asioiden hoitamiseen, esimerkiksi lasten mielipiteiden näkyvä vaikutus viikon toiminnassa. (Jelli 2020.) Osallistuminen on väylä osallisuuteen (THL 2019).

Osallistamisella tarkoitetaan sitä, kun pyritään saamaan yksilö osallistumaan yhteiseen toimintaan (Jelli 2020). Esimerkiksi yksin jääviä lapsia tulisi koittaa osallistaa yhteiseen tekemiseen, jotta hekin voisivat päästä mukaan tekemiseen ja saada kokemuksia.

Vaikuttaminen (engl. influence) tarkoittaa jossain asiassa aikaan saamaa muutosta tai vaikutusta. Käsite poikkeaa osallistumisesta, mutta voidaan puhua myös vaikuttavasta osallistumisesta, jolloin osallistumisen on oltava jossain määrin vaikuttavaa, jotta siihen päätetään ryhtyä. (Jelli 2020.)

Valtaistuminen ja voimaantuminen (engl. empowerment) kulkevat monesti saman katon alla. Voimaantumisen yleistä tarkoitetaan omia sisäisiä prosesseja, kuten omien voimavarojen tai vahvuuksien löytämistä. Valtaistumisella tarkoitetaan oman sisäisen prosessin ohella myös yhteiskunnallista valtaa. Se merkitsee ajaa omia asioitaan ja saada päätösvaltaa yhteisössä. (Verner 2020.)

Stenvallin ja Seppälän (2008) mukaan osallisuus määriteltiin varhaiskasvattajien keskuudessa vain lasten osallistumiseksi ja aktiivisuuden näyttämiseksi, ilman yhteisöllisyyttä, johon liittyisi aikuisten ja lasten tasavertaista vuorovaikutusta tai toimintaa. Osallisuus saa merkityksensä esimerkiksi sen käyttöyhteyden mukaan. Osallisuuden termiä on liitetty muun muassa sosiaalisen syrjäytymisen ja muunlaisen osattomaksi jäämisen ehkäisyyn. Siihen myös viitataan, kun puhutaan esimerkiksi yhteisön pyrkimykseen ottaa kaikki jäsenet tasavertaisesti mukaan. Osallisuudella ei kuitenkaan tarkoiteta vain sitä, että yksilö pääsee osalliseksi yhteiskunnan palvelua tai aktiviteettia. Lapsi voi olla jonkin ryhmän jäsen ja olla mukana toiminnassa, mutta hän ei välttämättä ole vaikuttanut ryhmän toimintaan tai tekemisen sisältöön. ”Syvimmässä merkityksessään osallisuudella tarkoitetaan sitä, että ihmiset voivat tulla kuulluiksi ja vaikuttaa heitä koskeviin asioihin osallistumalla yhteisöissään asioiden suunnitteluun ja päätöksentekoon sekä ottamalla vastuuta asioiden toteutuksesta (Hill ym. 2004; Piironen 2007).” (Turja 2011, 46-47.) Suurin este osallisuuden toteuttamisen suhteen on käsitteen liian kapea rajaaminen ja tulkinta (Heikka, Fonsén, Elo & Leinonen 2016, 16).

5.2 Osallisuuden tasomalleja

Osallisuudelle on rakennettu erilaisia tasomalleja, ja yksi näistä on Shierin (2011) tasomalli, johon kuuluu viisi eri tasoa. Ensimmäisellä tasolla lapset tulevat kuulluiksi ja nähdyksi. Kasvattajan tulee pystyä lukemaan lasta kokonaisvaltaisesti, joka on tärkeä osa ammatillisia valmiuksia. Toisella tasolla tuetaan lasten omia mielipiteitä ja näkemyksiä. Kasvattajan tulee toiminnallaan saada luottavainen keskusteluympäristö, jossa lapsi kokee hänen asiansa tärkeinä ja mielenkiintoisina. Kolmannella tasolla kasvattaja hyödyntää lapsilta saamia mielipiteitä ja ajatuksia suunnitellessaan toimintaa. On myös tärkeää kertoa lapsille, että miksi joitain tiettyjä toiveita ja mielipiteitä ei voida juuri nyt toteuttaa. Kompromissien tekeminen on tarvittavaa. Neljännellä tasolla keskitytään yhteistoimintaan, jossa lapset pääsevät osallistumaan aikuisen

kanssa päätöksen tekoon ja sitä edeltävään suunnitteluun. Viidennellä tasolla lapset pääsevät kokemaan vastuuta ja valtaa, kun he kokeilevat toimintaa heidän ajatusten pohjalta. Toiminta voi onnistua tai epäonnistua, mutta lapset oppivat myös näistä kokemuksista. (Mäkitalo, Nevanen yms. 2011.)

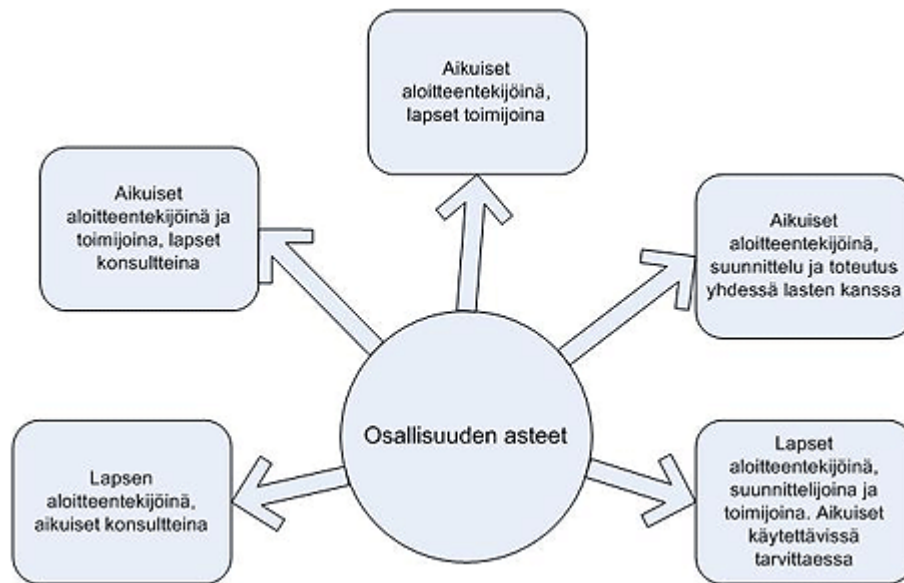
Hartin (1992) esittämässä porrasmallissa (Kuvio 1) on oleellista se, kuinka paljon lapselle annetaan informaatiota tulevasta toiminnasta, johon he osallistuvat, ja kuinka paljon he voivat vaikuttaa toimintaan tai kuinka he voivat säädellä omaa osallisuuttaan. Mitä enemmän lapselle tarjotaan informaatiota toiminnan taustoista tai tavoitteista, sitä enemmän lapsi tekee konkreettisia aloitteita, ideoi ja kokee halua vaikuttaa, eli valtaistuu. Mitä enemmän valtaistumista tapahtuu, sitä korkeammalle osallisuuden portaikolla nouseaan. (Turja 2011, 49.) Mitä vähemmän lapsella on tietoa toiminnan todellisesta tavoitteesta ja taustoista, sitä vähemmän lapsi pystyy määrittelemään toimintaansa, jolloin valtaistuminen toteutuu vain matalilla tasoilla. (Turja 2011.) Hartin mukaan ylintä osallisuuden tasoa edustaa tasavertainen aloitteellisuus ja yhteistoiminnallisuus. Tähän kuuluu neuvottelutilanteet niin lasten, kuin aikuistenkin kesken. (Turja 2011, 50.)

Kuvio 1: Hartin (1992) portaat (Turja 2011)

Osallisuudesta on luotu vaikka kuinka monia muita eri taso-, porras- ja tikapuumalleja. Yksinkertaisuudessaan niissä ajatellaan, että alimmalla tasolla osallisuus toteutuu todella huonosti tai ei ollenkaan, ja ylimmällä tasolla osallisuus toteutuu loistavasti. Oletuksena on, että yksilön

oma kokemus osallisuudesta lisääntyy samassa suhteessa, kun tasoja nousee. Todellisuudessa kaikista ratkaisevimpana pidetään sitä, miten lapsi kokee osallisuuden toteutuneen. Osallisuus ei ole toteutunut, jos lapsi ei itse koe tulleekseen kuulluksi ja nähdyksi. Siksi onkin välillä hyvä tutkia osallisuutta muutenkin, kuin kaavamaisien ajatusten kautta. Osallisuus voi toteutua eri tavoin lapsen ja aikuisen yhteisessä tekemisessä, kuten kuvioista (Kuvio 2) voidaan huomata. (THL 2021.)

Kuvio 2: Osallisuuden asteet (THL 2021)

Lasten osallisuuden lisäämisellä on paljon positiivisia vaikutuksia. Kun lapsille mahdollistetaan osallisuutta, osoittaa se luottamusta heitä kohtaan. Osallisuuden kautta lapset voivat kasvattaa omaa osaamistaan ja osoittaa omaa kyvykkyyttään omassa ryhmässään. Lapset peilailevat ja vaihtavat kokemuksia keskenään, he ideoivat, arvioivat ja neuvottelevat ja täten osallistuvat toiminnan toteutukseen. Tätä tehdessään heidän metakognitiiviset taitonsa, eli kyky ajatella omaa ajattelua, lisääntyy, oma minäkuva selkeytyy, itseluottamus kehittyy ja sosiaaliseen kanssakäymiseen tarvittavat taidot kehittyvät. (Turja 2011, 52-53.) Vaikka osallisuudella on paljon hyviä vaikutuksia, on sitä osattu kuitenkin myös kritisoida kasvatuksen kentällä. Yksi perustelu tähän on, että lapsia ei pidetä vielä kykenevinä vaikuttamaan omiin asioihinsa. (Turja 2011, 53.) Lapsia ei tulisi kuitenkaan aliarvioida, sillä jo taaperoiäkäinen lapsi on osaava ja pystyvä toimija, sekä oman elämänsä asiantuntija (Heikka, Fonsén, Elo & Leinonen 2016, 18). Myös aikuiset ovat pelänneet, että lapset tulisivat olemaan liikaa äänessä ja samalla uhkaisivat aikuisten auktoriteettiasemaa. Osallisuus myös nähdään monesti haastavana, aikaa vievänä asiana, jota mietitään ja toteutetaan, jos siihen joskus jää aikaa ja resursseja. Muutos tulee tapahtua juuri aikuisten ja kasvattajien suunnalta. Heidän asenteisiinsa pitää saada muutosta ja lasten osallisuuden merkitystä tulisi korostaa. Kun asennetason muutos on saatu tehtyä, pystytään osallisuutta toteuttamaan käytännössä. (Turja 2011, 53.)

5.3 Osallisuus varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotetaan vahvasti lapsilähtöistä ja lapsen osallisuutta korostavaa pedagogiikkaa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä ja yleisenä tavoitteena mainitaan, että varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot tulevat tukemaan lapsen osallisuutta, sekä aktiivisuutta yhteiskunnan jäsenenä. Lapsen oikeuksia ovat kuulluksi tuleminen ja osallisuuden mahdollistaminen omaan elämään liittyvissä asioissa, ja siksi nämä tulisi toteutua jokaisessa varhaiskasvatuksessa. Lapsille tulee luoda ympäristö, jossa on suotuisat olot oppimiselle, kehitykselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, kestäville elämäntavoille ja hyvinvoinnille. Jotta lapsi saa itselleen osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunteita, tulee hänet ottaa osaksi yhteisöä. Hyvä yhteishenki rohkaisee yrittämiseen, kokeiluun ja sinnikkyyteen. Osallisuus ja yhdessä tekeminen vahvistavat tätä yhteisöä. Osallisuuden avulla myös rakentuu lapsen ymmärrys yhteisöstä, vastuusta, oikeuksista ja seurauksista. Kasvatusyhteisössä jokainen jäsen on tärkeä ja merkityksellinen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.) Varhaiskasvatuksessa toteutetaan inklusiivista toimintakulttuuria, joka edistää osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksessa tulee arvostaa sekä lasten, että kasvattajien ja huoltajien mielipiteitä ja ajatuksia.

5.4 Osallisuus esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) Opetushallitus on kasannut kunnille määräykset, jotka tulee toteuttaa opetussuunnitelmassa ja annettavassa esiopetuksessa. Tehtävänä on toteuttaa laadukasta ja yhtenäistä esiopetusta yhdenvertaisesti koko Suomessa. Esiopetuksessa korostetaan huoltajien osallisuutta. Huoltajilla on oikeus informaatioon lapsen esiopetuspäivästä. Huoltajille tulee tiedottaa lasten esiopetuksen tavoitteista jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista. Esiopetuksessa halutaan panostaa lasten monilukutaidon kehittymiseen, sillä sen on perusteltu lisäävän lapsen osallisuutta. Lapsen oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuuden toteutuminen ja esiopetuksessa näitä periaatteita kunnioitetaan ja toteutetaan. Esiopetuksen toiminta suunnitellaan yhdessä kasvattajien, lasten ja huoltajien kanssa. Lapset otetaan mukaan myös oppimisympäristön rakentamiseen ja heidän ideansa ja tuotokset näkyvät lopputuloksessa. Arjen osallisuutta toteutetaan, kun lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun ja erilaisten työtehtävien tekemiseen. Oppilashuolto on osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen avulla kehitetään ja turvataan esiopetusryhmien turvallisuutta. Lasten ja huoltajien osallisuutta korostetaan yhteisöllisessä oppilashuollossa. Esiopetuksessa lapsen mielipiteitä ja osallisuutta kuullaan ja otetaan huomioon häntä koskevissa asioissa hänen ikänsä, kehityksensä ja edellytystensä mukaisesti. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.)

5.5 Osallisuus ja varhaiskasvatustilanne

Varhaiskasvatusta ohjaa varhaiskasvatustilanne (540/2018). Laissa on säädetty lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja tuottamisesta sekä varhaiskasvatuksen tietovarannosta. Varhaiskasvatustilanne nostaa esille myös lapsen osallisuutta. 4 luvun 20§:ssä on säädetty kohta lapsen osallisuudesta ja vaikuttamisesta, ja siinä sanotaan, että ”Lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen vanhemmille tai muille huoltajille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lapsille ja heidän vanhemmilleen tai muille huoltajilleen on toimipaikassa järjestettävä säännöllisesti mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.” (Finlex 540/2018, 2018.)

Varhaiskasvatustilanteissa (540/2018) 3 luvun 12§:ssä on säädetty kohta, joka koskee oikeutta varhaiskasvatukseen. ”Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi ennen perusopetuslaissa tarkoitetun oppivelvollisuuden alkamista saa varhaiskasvatusta 20 tuntia viikossa kunnan järjestämässä 1 §:n 2 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitetussa paikassa sen ajan päätyttyä, jolta voidaan suorittaa sairausvakuutuslaissa tarkoitettua äitiys- ja vanhempainrahaa tai osittaista vanhempainrahaa, sekä lapselle on järjestettävä varhaiskasvatusta kokopäiväisesti, jos se on tarpeen lapsen kehityksen, tuen tarpeen tai perheen olosuhteiden takia taikka se on muutoin lapsen edun mukaista.” (Finlex 540/2018.) Subjektiiivinen päivähoito palautui takaisin 1.8.2020, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus kokopäiväiseen päivähoitoon, riippumatta siitä, ovatko töissä, kotona, tai missä kunnassa perhe asuu (Helsingin Sanomat 2020). Subjektiiivisen päivähoito-oikeuden voidaan katsoa liittyvän vahvasti lasten osallisuuteen, sillä varhaiskasvatuksessa lapsi pääsee osallistumaan erilaisiin virikkeisiin ja toimintoihin, ja vaikuttamaan asioihin eri tavalla, kuin kotonaan.

5.6 Osallisuus varhaiskasvatusryhmässä

Ennen kasvatuskeskustelun painopisteenä oli lapsen yksilöllisyys. Osallisuus on iso osa yhteisöllisyyttä, joten nykyään siirretään kasvatuskeskustelujen painopiste kohti ryhmän jäsenyyttä, yhteisiä toimintoja niin lasten kuin aikuistenkin kesken. (Turja 2011, 46.) Osallisuus varhaiskasvatusryhmässä voidaan jakaa alakäsitteiden alle, esimerkiksi seuraavasti: Osallisuus arjessa määrittelee lapsen osallisuuden ryhmän arkisissa tilanteissa, rutiineissa ja perustoiminnoissa. Osallisuus sosiaalisissa suhteissa ja ryhmätoiminnassa kohdistuu vuorovaikutukseen ja yhteiseen toimintaan, jossa kaikki osallistujat ovat tasa-arvoisia keskenään. Osallisuus itse kokemuksena on jokaisen lapsen henkilökohtaisiin kokemuksiin pureutuvaa osallisuutta päiväkotiryhmässä. (Heikka, Fonsén, Elo & Leinonen 2016, 18.)

Osallisuudella tarkoitetaan sitä, että lapsi otetaan osaksi ryhmää ja he pääsevät vaikuttamaan ryhmän asioihin omilla ideoillaan ja ajatuksillaan. Osallisuuteen kuuluu, että lapselle tarjotaan mahdollisuuksia vaikuttaa, ja että lapsi kokee itsensä kuulluksi ja hyväksytyksi ryhmässä. Se on ennen kaikkea yhteisöllisyyttä ja demokratiakasvatusta. Toteutuksen ei tarvitse olla joka kerta jotain suurta, vaan kyse on myös pienistä, arkisista ja toistuvista asioista, joista koitetaan tehdä lapselle merkityksellisempiä. On tärkeää huomioida, että osallisuus ja osallistuminen eivät ole sama asia. Osallisuuteen kuuluu vahvasti vapaaehtoisuuden käsite, kaikkien ei ole pakko olla kiinnostuneita samoista asioista tai tekemisistä. (Kataja 2018.) Ja vaikka osallisuus ja osallistuminen ei ole sama asia, voi osallistuminen silti olla alku syvemmälle osallisuudelle (Turja 2011, 47). Lapsille tulee antaa tilaa ajatella ja pohtia valintoja, miettiä niiden seurauksia ja mahdollisia ristiriitoja. Kaikilla on lupa ideoida, mutta ideoita ei voida aina toteuttaa, eikä omia ajatuksia voida väkisin tuputtaa toisille. (Kataja 2018.)

Osallisuus ryhmässä ei suinkaan tarkoita sitä, että lapset saavat päättää kaiken ryhmässä tapahtuvan ja kasvattajat vetäytyvät passiivisesti sivuun. Osallisuutta lisäävän kasvattajan tulee olla aktiivisesti läsnä, jotta hän pystyy tarttumaan lapsen aloitteisiin ja mielenkiinnonkohteisiin, jolloin hän pystyy hyödyntämään kerättyä tietoa toiminnan lähtökohtana. Kasvattajalta vaaditaankin herkkyyttä havainnoida lasta ja hänelle merkityksellisiä aiheita. (Kataja 2018.)

Lapset voivat välillä tarvita tukea toimijuuteen ja heidän osallisuutensa esiintuomiseen. Tällöin ryhmän kasvattajien tulee toimia. Tällaisia tilanteita voi tapahtua esimerkiksi ujojen lasten kohdalla, jotka tahtovat osallistua toimintaan tai kehittää sitä tasapuolisesti, mutta eivät ujudeltaan uskalla tai viitsi. Tällaisissa tilanteissa tarvitaan kasvattajalta aina hiukan pelisilmää. Optimaalisessa tilanteessa kasvattaja saa rohkaistua lapsen mukaan joko itse, tai aikuisen turvin ja lapsi saa tästä itselleen kokemuksen siitä, että häntä on kuultu. Kuitenkin liiallinen painostaminen voi saada lasta vain syvemmälle kuoreensa, jolloin tilanne muuttuu vielä ikävämmäksi kaikille osapuolille. Jos lapsesta huomaa, että hän haluaisi kovasti osallistua, kertoa mielipiteitään tai ideoita, mutta ei rohkaisuista huolimatta uskalla siihen lähteä, voi kasvattaja ehdottaa, että he voisivat keskustella ideoista täysin kaksin kesken myöhemmin tai keksiä jotain muita ratkaisuja, että lapsi saisi tuotua omia mielenkiinnonkohteitaan ilmi.

Osallisuuteen vaikuttavat monet tekijät, kuten kiire, lapsiryhmän koko, lasten ikä, toiminnan kesto ja se, mihin lapsen osallisuudella pyritään vaikuttamaan. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen vaikutus itseensä, ryhmäänsä tai toimintoympäristöönsä. (Mäkitalo, Nevanen, Ojala, Tast, Venninen & Vilpas 2011.) Yksi suuri vaikuttava tekijä nykypäivän varhaiskasvatuksessa on myös kielelliset ja kulttuurilliset erot. Vuonna 2017 Terveystieteiden tutkimuskeskus toteutti kuntakyselyn, jossa kävi ilmi, että vuonna 2016 maahanmuuttajataustaisten lasten osuus kaikista varhaiskasvatuksessa olleista lapsista oli 9 prosenttia, eli noin 19 260 lasta. (THL 2017).

Varhaiskasvatussuunnitelmassa, sekä varhaiskasvatuslaissa puhutaan yhteisestä päiväkotiarjesta. Tällä viitataan siihen, ettei varhaiskasvatuksessa tulisi olla kahta erillistä arkea, jossa toisessa lapset touhuavat keskenään ja toisessa kasvattajat suunnittelevat toimintaa erillään muusta ryhmästä. Yhteisessä arjessa kaikilla ryhmän jäsenillä on mahdollisuus vaikuttaa toiminnan sisältöön omista lähtökohdistaan. (Weckström 2018.)

6 Aiemmat tutkimukset aiheesta

Vielä muutama vuosi takaperin, ei aiheestamme olisi välttämättä löytynyt montaa aiempaa tutkimusta. Lasten osallisuus on kuitenkin noussut viimevuosina pintaan niin mediassa, kuin opinnäytetöissä ja tutkimuksissa. Varsinkin varhaiskasvatussuunnitelman uudistuminen on korostanut osallisuuden merkitystä. Tällä hetkellä Finnasta löytyy jopa yli 2300 opinnäytetyötä, joka käsittelee lasten osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Noin 1850 näistä ovat AMK-opinnäytetöitä. Pro graduja on hiukan yli 130 ja kandeja 85. Aiheesta on kirjoitettu selvästi enemmän AMK-opinnäytetyitä, kuin korkeampia yliopistopohjaisia pro graduja tai kandeja. Tulee kuitenkin muistaa, että hakurajauksista huolimatta on päässyt läpi myös opinnäytetyitä, pro graduja ja kandeja, jotka jotenkin sivuuttavat aiheita varhaiskasvatus, osallisuus ja lapsi, mutta eivät välttämättä käsittele juuri lapsen osallisuutta varhaiskasvatuksessa.

Jonna Kankaan väitöskirjassa tutkittiin lasten osallisuuden mahdollistamista osallisuuden pedagogisen mallin kautta varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa tarkasteltiin varhaiskasvatuksen kasvattajien näkemyksiä lasten osallisuuden toteutumiseen arkisessa pedagogisessa vuorovaikutuksessa lasten kanssa. Tutkimus otti paikkansa pääkaupunkiseudulla 2010 laajoina surveyinä. Tutkimukset toteutettiin surveyinä, eli kyselytutkimuksina ja ne toteutettiin osana Varhaiskasvatuksen kehittämiskeskus VKK-Metron kehittämishanketta. Tutkimukseen osallistui yhteensä 1114 pääkaupunkiseudun kasvattajatiimiä, 350 päiväkodista. Tiimeissä oli 3721 kasvattajaa, ja he työskentelivät yhteensä 19907 lapsen kanssa. Tutkimuksen tuloksien pohjalta ehdotettiin muun muassa, että lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa tulisi ymmärtää mahdollisuuksiksi vaikuttaa omaan oppimiseensa ja vertaisryhmän kulttuuriin päiväkotiryhmässä. Tutkimuksen tulosten avulla kehitettiin myös ”Osallisuuden pedagogiikan” viitekehys, jonka avulla lasten osallisuuden esteitä voidaan tarkastella sekä osallisuuden mahdollistamista edelleen kehittää varhaiskasvatuksen arjessa kasvattajien, lasten ja institutionaalisen järjestelmän välisessä vuorovaikutuksessa. (Kangas 2016.)

Halusimme ottaa mukaan myös esimerkkejä yliopistopohjaisista töistä. Maija Parkkila on kirjoittanut Oulun yliopistossa alle 3-vuotiaan lapsen osallisuudesta päiväkodissa (Parkkila 2017). Roosa Haverinen on kirjoittanut Tampereen yliopistossa lasten osallisuudesta integroidussa ryhmässä (Haverinen 2016) ja Pauliina Nieminen on kirjoittanut Jyväskylän yliopistossa

erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalisesta osallisuudesta päiväkodin vertaisryhmässä (Nieminen 2015).

Maija Parkkilan kasvatustieteen kandidaatintyössä tutkittiin aiempien tutkimusten pohjalta, mitä on alle 3-vuotiaan lapsen osallisuus ja miten sitä voitaisiin tukea päiväkodissa. Tutkielma toteutettiin kirjallisuuskatsauksena, teoreettisen viitekehyksen ympärille. (Parkkila 2017.)

Roosa Haverinen kirjoitti pro gradu -tutkielman nimeltään ”Mä lähtisin siinä ehkä niinkin suurelle linjalle et se on lapsen oikeus” Lapsen osallisuus integroidussa erikoisryhmässä.” Tämän kasvatustieteiden pro gradun tarkoituksena oli tutkia, millaista osallisuus on päiväkodin integroidun erikoisryhmän arjessa. Työssä käytettiin kolmea eri tutkimuskysymystä ja tutkimus toteutettiin laadullisena tapaustutkimuksena, jossa oli mukana etnografian ja fenomenografian piirteitä. (Haverinen 2016.)

Pauliina Niemisen kasvatustieteiden kandidaatin tutkielmassa lähdettiin selvittämään, millä tavoin erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalinen osallisuus toteutuu päiväkodin vertaisryhmässä. Se toteutettiin laadullisena tapaustutkimuksena, jossa kohteena oli yksi esi-kouluikäinen lapsi, jolla oli kielellisen kehityksen erityisen tuen tarve. Tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että lapsen sosiaalinen osallisuus tapahtui hyvin ja hän oli hyväksytty jäsen ryhmässä. (Nieminen 2015.)

Lasten osallisuus päiväkodissa on ollut aiheena monissa ammattikorkeakoulupohjaisissa opinnäytetöissä, näistä muutamina esimerkkeinä; Savonian ammattikorkeakoulussa Asta Erholtz on kirjoittanut lapsen osallisuudesta Kiuruveden päivähoitossa (Erholtz 2016). Tampereen ammattikorkeakoulusta Mari Ojala on kirjoittanut osallisuudesta päiväkodista, kasvattajien näkökulmasta (Ojala 2017). Anne Ollila Lapin ammattikorkeakoulusta on kirjoittanut lasten osallisuudesta Kittilän varhaiskasvatuksessa (Ollila 2019). Kaikki näistä opinnäytetöistä ovat suhteellisen tuoreita, joka kertoo siitä, että sitä on alettu tutkimaan enemmän vasta muutamia vuosia sitten.

Asta Erholtzin opinnäytetyössä tutkittiin Kiuruvedellä sijaitsevaa päiväkotia, jossa kaikki lapsiryhmät on muodostettu integraatio-inkluisio periaatteella. Opinnäytetyössä selvitettiin lasten osallisuutta yhdestä ryhmästä käsin. Tutkimusaineisto saatiin teemahaastattelun kautta, jossa haastateltiin viittä viisivuotiasta lasta. (Erholtz 2016.)

Mari Ojalan opinnäytetyössä tutkittiin lasten osallisuutta päiväkodissa kasvattajien näkökulmasta. Haastatteluun osallistui kolmesta eri päiväkodista työntekijöitä. Kaksi työntekijää haastateltiin kasvokkain ja kaksi työntekijää vastasi haastattelukaavakkeen avulla. (Ojala 2017.)

Anne Ollila tutki opinnäytetyössään Kittilän varhaiskasvatuksen osallisuutta. Tässä opinnäytetyössä hyödynnettiin kyselyä, sekä haastattelua. (Ollila 2019.)

Janni Salmela ja Hannaleena Silvola kirjoittivat Seinäjoen ammattikoulusta opinnäytetyön, jonka aiheena oli ”Lapsen parhaaksi: - omahoitajuus ja lapsen osallisuus päiväkodissa”. (Salmela & Silvola 2011.) Jo ennen tätä työtä löytyi opinnäytetöitä, jotka käsittelivät osallisuutta, mutta niissä keskityttiin huoltajien ja kasvattajien osallisuuteen, eikä lasten. Ensimmäinen yliopistopohjainen työ, pro gradu, löytyi vuodelta 2000, eli selkeästi aiemmin kuin ammattikorkeapohjaiset työt. Kirsi Tiira oli kirjoittanut Helsingin yliopistossa aiheesta ”Yhteistä kieltä etsimässä: pienten lasten osallisuuden lisäämisestä vesiprojektissa” (Tiira 2000.)

Vaikka opinnäytetöitä onkin aiheesta tehty, ei löytynyt kovin montaa opinnäytetyötä, jossa olisi tutkittu tietyn päiväkodin tiettyä kasvatusryhmää. Suurin osa opinnäytetöissä käsitteli osallisuutta päiväkodissa, tai osallisuutta jossain tietyssä päiväkodissa, mutta ei myös tietyssä ryhmässä. Löysimme alle 5 opinnäytetyötä, jotka oli toteutettu yhteistyössä Hyvinkään varhaiskasvatuksen kanssa. Oma opinnäytetyömme eroaa myös muista opinnäytetöistä siten, että me tutkimme kahta eri varhaiskasvatusryhmää, joista toinen on 2-5 vuotiaiden ryhmä ja toinen on viskari- ja eskariryhmä. Näin saamme aseteltua vertailua ryhmien kesken ja pystymme tutkimaan, onko osallisuudessa eroja, kun tutkitaan eri ikäluokan ryhmiä.

7 Menetelmät

Kun olimme päättäneet opinnäytetyömme aiheen, aloimme pohtimaan miten tulemme toteuttamaan tiedonkeruun ja millä menetelmällä. Mietimme ensin kyselyä, mutta hylkäsimme kuitenkin ajatuksen. Olisi ollut kiinnostavaa toteuttaa tiedonkeruu havainnoinnin kautta, mutta näin korona-aikana koimme idean vastuuttomaksi, joten päädyimme haastatteluun, jonka rajasimme juuri ryhmän kasvattajien haastatteluun.

7.1 Tutkimuksellinen opinnäytetyö (laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus)

Opinnäytetyömme toteutetaan laadullisena, eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Siinä pyritään ymmärtämään tutkittavan asian laatua, ominaisuuksia tai merkitystä. (Jyväskylän yliopisto 2015.) Laadullisessa tutkimuksessa yleensä pyritään ymmärtämään tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä juuri tutkimuksen kohteeksi valittujen henkilöiden näkökulmasta. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita tutkittavien henkilöiden mielipiteistä, kokemuksista ja ajatuksista. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että pyritään tuottamaan runsasta ja tarkkaa tietoa jostakin ilmiöstä. Tällöin tietoa monesti pyritään hakemaan juuri sellaisilta henkilöiltä, jotka toimivat ilmiötä kohdistuvassa ympäristössä. (Juuti & Puusa 2020, luku Johdanto.)

Kvalitatiivinen tutkimus vastaa kysymyksiin miksi, miten ja millainen. Kvalitatiiviset tutkimukset ovat luonteeltaan kuvailevia, diagnosoivia, luovia ja arvioivia. Laadullinen tutkimus toimii hyvin itsenäisesti, tai sitä voi yhdistää määrälliseen tutkimukseen, eli kvantitatiiviseen tutkimukseen. Tässä opinnäytetyössä käytämme kuitenkin vain laadullista tutkimusta. Laadullisissa tutkimuksissa tiedonkeruu voidaan toteuttaa erilaisten haastattelujen tai ryhmäkeskusteluiden kautta. (Taloustutkimus 2021.)

Jotta voidaan puhua laadullisesta tutkimuksesta, tulee poistaa tutkimukset, joissa litteroitu haastattelu on jälkikäteen koodattu strukturoituna kyselyä muistuttavaan muotoon, ja jossa analyysimenetelmänä käytetään vain ja ainoastaan tilastollista analyysiä. Kuitenkaan se, että tekstiaineistosta poimitaan satunnaisia havainnointeja ei tee siitä laadullista tutkimusta. Puhtaan laadullisen analyysin tulokset tulee viitata alkuperäisaineistoon ja niitä tulee käyttää tilastollisen analyysin tuloksiin rinnasteisina. Tällöin voidaan ratkaista laadullisen tutkimuksen arvoitukset. (Alasuutari 2012, luku 2.)

Laadullisen tutkimuksen vaiheita voidaan kuvata kymmenenkohtaiseksi. Ensimmäisenä valitaan tutkimuksen aihe. Toisena asetetaan omalle tutkimukselle tavoitteet. Kolmantena ruvetaan hahmottelemaan tutkimuskysymyksiä. Neljäntenä rajataan tutkimus ja viidentenä aletaan laatimaan teoriapohjaa kirjallisuuden avulla. Kuudentena valitaan mitä lähestymistapaa tutkimuksessa käytetään ja miksi. Seitsemäntenä valitaan tutkimusmenetelmä sekä aineisto ja niitä kuvaillaan ja perustellaan. Kahdeksantena toteutetaan aineiston hankinta, yhdeksäntenä aineisto analysoidaan ja tulkitaan. Viimeisenä tulokset kirjataan, ne raportoidaan ja ruvetaan miettimään tuloksien luotettavuutta. Laadulliset tutkimukset ovat asetelmiltaan joustavia, ja siksi näissäkin vaiheissa voi esiintyä päällekkäisyyksiä. Tutkimuksen aikana pystyy myös joustavasti palata aiempiin valintoihin ja vielä muuttaa niitä. Monesti tutkija palaa juuri tutkimuksen aiheeseen, tavoitteisiin tai tutkimuskysymyksiin, kun hän on perehtynyt kirjallisuuteen aiheesta. Tämä on yleistä, sillä oman ymmärryksen lisääntyessä tutkija voi haluta muotoilla tutkimuskysymyksiään vielä uudestaan. Laadullinen tutkimus onkin sillä tavoin joustava, että tämä on mahdollista. (Juuti & Puusa 2020, luku Johdanto.)

Haastattelujen kautta voidaan selvittää, kuinka johonkin tapahtumaan osallistuvan henkilön mielestä toteutuu sisäiset rakenteet ja toiminnat (Vilpas 2021). Laadullisissa tutkimuksissa aineisto yleensä hankitaan haastattelujen kautta (Juuti & Puusa 2020, luku Johdanto). Opinnäytetyössämme haastattelimme päiväkotiryhmän kasvattajia. Haastattelussa käytiin läpi tutkimuskysymyksemme, joiden kautta saimme kasvattajien mielipiteen osallisuuden toteutumisesta, sekä mahdollisuuksista kehittää osallisuutta.

7.2 Teemahaastattelu

Toteutimme tutkimuksellisen opinnäytetyömme aineiston keruun teemahaastattelulla. Teemahaastattelua kutsutaan usein myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi, sillä siinä on enemmän ennalta määriteltyä rakennetta, kuin esimerkiksi avoimessa haastattelussa.

Menetelmän esikuvana oli Mertonin, Fisksen ja Kendallin (1956) fokusoitu haastattelu, ja teemahaastattelu eroaa siitä niin ettei se edellytä tiettyä kokeellisesti aikaansaattua yhteistä kokemusta, vaan lähtee oletuksesta, että kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia ja uskomuksia voidaan tutkia tällä menetelmällä. Teemahaastattelu ei ole sidottu tiettyihin vastausvaihtoehtoihin, vaan vastaajat saavat vastata omin sanoin, eikä kysymyksillä ole tiettyä esittämissjärjestystä. Teemahaastattelussa on se etu, että sitä voi käyttää sekä kvantitatiivisessa, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa, eikä se ota kantaa haastattelukertojen määrään, tai siihen, kuinka syvälle aiheen käsittelyssä mennään. Teemahaastattelussa on oleellista se, että yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa. Tämä saa aikaan sen, että haastateltavien ääni saadaan kuuluviin. Teemahaastattelu ottaa huomioon myös sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioillensa antavat merkitykset ovat keskeisiä ja että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 47-48.)

Opinnäytetyössämme vastaajat olivat päiväkodin työntekijöitä. Opinnäytetyömme alussa pohdimme erilaisia aineistonkeruun mahdollisuuksia. Mietitimme muun muassa, pitäisikö aineistonkeruun toteuttaa kyselylomakkeella, vai haastattelulla. Punnitsimme haastattelun hyviä ja huonoja puolia, ja tulimme siihen tulokseen, että hyviä puolia on enemmän kuin huonoja, joten valitsimme aineistonkeruun menetelmäksi haastattelun, kyselylomakkeen sijaan. Haastattelun etuja, verrattuna kyselylomakkeeseen oli muun muassa se, että haastattelussa on enemmän mahdollisuuksia tulkita kysymyksiä, ja se on menetelmänä joustavampi ja sallii täsmennykset. Pohdimme myös mahdollisuutta aineiston keräämiseen havainnoinnin kautta, mutta vallitsevan tilanteen vuoksi se ei ole mahdollista. Tutkimuksia on jopa kritisoitu liian yksioikoisista tiedonkeruumenetelmistä, ja esimerkiksi Brannen (1992) toteaa, että ”Erityisesti kenttätutkimukset, joissa ei yhdistellä esimerkiksi havainnoinnin ja haastattelun tuloksia, nähdään kapeina ja heikkoina tutkimuksina”. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 37-38.) Koska haastattelimme opinnäytetyössämme vain kasvattajia, on tulokset kapeampia, kuin jos olisimme myös itse havainnoineet lapsiryhmää. Pidimme kuitenkin turvallisuutta tärkeämpänä ja olimme valmiita ottamaan riskin kapeamman tuloksen kanssa, kuin että olisimme toimineet epäeettisesti pandemian aikana.

Toimimme vastuullisesti ja toteutimme vallitsevan tilanteen takia haastattelut etänä. Haastattelut toteutettiin ryhmähaastatteluina. Ryhmähaastattelu on hyvä tapa kerätä aineistoa useammalta henkilöltä samaan aikaan ja se on varsin hyödyllinen, jos haastateltavien

keskinäinen vuorovaikutus on hyvä. Haastattelijat voivat esimerkiksi keskustella ja muistella asioita keskenään, jolloin aineistoa saadaan enemmän. (Näpärä 2018.)

Koska haastattelut toteutettiin etänä, täytyi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että kaikilla osapuolilla oli haastattelutilanteessa hyvä olla. Haastattelun tuloksiin saattaa vaikuttaa esimerkiksi huonosti suunniteltu haastattelupaikka, esimerkiksi liiallisen melun takia. Paras haastattelupaikka on sellainen, joka on mahdollisimman tuttu haastateltavalle. Meidän tapauksessamme juuri tämä oli etuna, sillä haastateltavat olivat omilla työpaikoillaan haastattelun aikana. Vastauksien saaminen oli paljon kiinni haastateltavien asenteesta, heidän henkilökemioistansa, sekä meidän haastattelijoiden keskustelutavasta. Teemahaastattelun jälkeen olimme kasvattajiin vielä yhteyksissä sähköpostitse ja kyselimme haastattelun vaikutuksia ja ajatuksia vielä haastattelun pohjalta.

8 Opinnäytetyön toteutus

Olimme saaneet päätettyä aiheen, tutkimuksen toteutustavan, menetelmän ja tutkimuskysymykset, sekä aikataulutaneet työvaiheita. Kun saimme opinnäytetyölle yhteistyökumppanin, saimme sovittua haastatteluajat. Kun haastattelut olivat toteutettu, pystyimme aloittaa todellisen työstämisen, eli vastausten käsittelyn, tulosten tutkimisen ja niiden avaamisen.

8.1 Tutkimusongelma ja kysymykset

Aiheen keksittyämme, toimeksiantajan ja tutkimusluvan saamisen jälkeen aloimme miettimään tutkimuksemme pääkysymyksiä ja teemoja. Opinnäytetyössämme vastataan seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten arjen osallisuus näkyy ryhmässä kasvattajien näkökulmasta?
2. Miten lasten osallisuutta voidaan kehittää päiväkodin arjessa?
3. Mitä haasteita lasten osallisuuden toteuttamisessa voi olla?

Opinnäytetyömme tutkii kolmea pääkysymystä ja vastausten saamiseksi olemme luoneet valmiin haastattelupohjan (Liite 1). Koemme, että ensimmäinen pääkysymyksemme ja siihen liittyvät teemat ovat tutkimuksemme kannalta tärkeimmät, sillä halusimme aivan aluksi tietää, millainen käsitys kasvattajilla on ryhmänsä lasten osallisuudesta. Odotimme, että vastaukset tulisivat olemaan hyvin erilaisia, sillä jokainen kasvattaja kokee osallisuuden eri tavalla. Vastauksiin saattoi vaikuttaa muun muassa työkokemus, sen hetkinen jaksaminen ja asema tiimissä. Kysymykset 2 & 3 kulkevat käsi kädessä, ja aluksi oletimme, että vastaukset olisivat

kovin samanlaisia ja mietimme jopa kolmannen kysymyksen poistoa, tai yhdistämistä toiseen kysymykseen. Haastatteluissa saimme kuitenkin hyvin materiaalia kaikkiin kolmeen pääkysymykseen, joten päätimme pitää kaikki pääkysymykset ominaan.

Haastattelun jälkeen jäimme vielä pohtimaan, miten haastattelu mahdollisesti vaikutti ryhmien kasvattajiin. Niinpä muotoilimme vielä tutkimuskysymyksiemme rinnalle ylimääräisen kysymyksen, joka käsitteli mahdollista hyötyä haastattelusta. Lähetimme molemmille ryhmille sähköpostia (Liite 2) jossa kysymme, ovatko kasvattajat kiinnittäneet haastattelun jälkeen entistä enemmän huomiota osallisuuteen tai keksineet uusia keinoja, joilla lisätä osallisuutta.

8.2 Luotettavuus ja eettisyys

Laadullisessa tutkimuksessa voidaan soveltaa tietyin osin reliabiliteetin ja validiteetin käsitteitä. Olennaista laadullisessa tutkimuksessa on arvioida sen luotettavuutta. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimuksen luotettavuutta ja mittauksen toistettavuutta. Validiteetilla taas tarkoitetaan, miten hyvin tutkimuksessa käytetty mittaustapa mittaa juuri sitä tutkittavan ilmiön ominaisuutta, **mitä** on tarkoituskin mitata. Laadullisen tutkimuksen tulokset eivät esimerkiksi saa olla sattumanvaraisia ja tutkimuksessa käytetyillä menetelmillä on voitava tutkia sitä, mitä tutkimuksessa on tarkoitus tutkia. Tutkimuksessa esiintyvien käsitteiden on sovitettava sekä tutkimusongelmaan, että aineiston sisältöihin. Luotettavuutta voidaan arvioida laadullisessa tutkimuksessa monin tavoin. Eräs laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen liittyvä näkökulma on yleistettävyyden tai siirrettävyyden, eli ovatko tutkimuksen tulokset yleistettävissä tai siirrettävissä myös muihin kohteisiin tai tilanteisiin. (Jyväskylän yliopisto 2010.)

Opinnäytetyömme tulosten luotettavuus on paljon kiinni siitä, olemmeko osanneet poimia haastattelun kautta saadusta aineistosta juuri ne oikeat ja merkittävät aiheet. Myös se, miten olemme tulkinneet aineiston, miten olemme tutkineet sitä ja pystymmekö rakentamaan aineiston ympärille perusteluja, joilla vakuuttaa lukija omista havainnoistamme. Näitä epäilyjä voidaan kartailla sillä, että perustelemme tulkintojamme, avaamme analyttisiä kriteerejä ja teemme aineiston pohjalta omia koosteitaan. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, luku Analyysin validiteetti ja reliabiliteetti.)

Opinnäytetyömme tulosten luotettavuus on paljolti kiinni myös siitä, miten todenmukaisesti haastateltavat vastaavat haastattelukysymyksiin. Luotettavuutta tukee se, että kysymyksemme ovat sellaisia, joita ei voi ymmärtää väärin, mikä voisi vääristää tutkimustulosta. Haastateltavan tapa puhua ja ilmaista itseään on monesti kulttuurikohtaista (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, luku Analyysin validiteetti ja reliabiliteetti). Haasteena on se, että emme tunne haastateltavia tai heidän taustojaan. Vaikka kaikki olisivatkin saman kulttuurin edustajia, voi jo pelkillä murranoilla tuoda haastattelun tulkintaan haastetta. Tutkimustulokset tulevat olemaan myös kasvattajien omia mielipiteitä, ja koska jokainen voi ajatella ja kokea asiat eri tavalla, voi sekin vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. Vastauksiin voi vaikuttaa esimerkiksi

haastateltavan työkokemus, koulutus, työasema, sen aikainen mieliala ja haastattelutilanne. Vaikka tutkimuksen tulos olisi luotettava, se koskee vain tutkittavaa ryhmää, eikä välttämättä päde toisessa päiväkodissa, eikä edes saman päiväkodin eri ryhmässä. Yleistettävyyttä tai siirrettävyyttä ei siis todennäköisesti toimi tutkimuksessamme, vaikka se tuottaisi ryhmälle luotettavaa tietoa.

Haastatteluaineiston luotettavuus riippuu myös sen laadusta. Laadukkuutta on hyvä tavoitella jo etukäteen, ja sitä saa muun muassa kiinnittämällä huomiota haastattelurunkoon. On eduksi, jos pystytään miettimään, miten teemoja voisi syventää, ja mitä lisäkysymyksiä voisi esittää. Ei kuitenkaan kannata miettiä ja suunnitella liian tarkkaan, sillä koskaan ei voi ennalta varautua kaikkiin lisäkysymyksiin. Laadua voi tavoitella myös haastattelukoulutuksella. Opinnäytetyössämme emme toteuttaneet varsinaista haastattelukoulutusta, mutta kävimme haastattelun pariin otteeseen läpi, samalla testaten äänityslaitteidemme toimivuuden. Aineiston laatuun vaikuttaa oleellisesti siis tekninen välineistö. Laadun varmistamiseksi pidimme huolta siitä, että kummassakin haastattelussa on kaksi laitetta, jotka äänittävät samaan aikaan. Näin varmistimme sen, että toisen laitteen pettäessä toinen jatkaisi nauhoittamista. Haastatteluaineiston laatua haimme myös muistiinpanoilla, joita teimme haastatteluissa. Olimme sopineet etukäteen, kumpi kirjaa muistiinpanoja ja kumpi kysyy haastattelukysymyksiä. Toisessa haastattelussa roolimme olivat toisinpäin. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 184-185.)

Kun puhutaan eettisyydestä, on tutkimukseen osallistuvien ihmisten oikeuksiin ja kohteluun kiinnitettävä huomiota tutkimusaineistoa kerätessä. Tutkittavia tulee kohdella rehellisesti ja kunnioittavasti. Ennen tutkimusta tulee tutkittavia informoida tarpeeksi ja antaa mahdollisuus kieltäytyä, tai keskeyttää se. Tutkimuksessa tulee myös taata, että tutkittavien anonymiteetti säilyy koko tutkimuksen ajan. (Leino-Kilpi & Välimäki 2014.) Tämä tarkoittaa opinnäytetyössämme sitä, että ennen haastatteluja olemme tutustuneet haastateltaviimme, antaneet heille kysymykset etukäteen, jotta ne voivat miettiä niihin etukäteen vastauksia, ja olemme tietoisia siitä, että jokin haastateltava ei välttämättä haluaakaan jostain syystä osallistua tutkimukseemme. Eettisyyteen liittyy vahvasti myös tutkimuslupa, jonka saimme Hyvinkään kaupungilta 3.3.2021. Sovimme myös yhteistyökumppaneidemme kanssa, että emme kerro opinnäytetyössämme päiväkotien nimiä, jotta haastateltavat, tai lapset eivät ole tunnistettavissa. Näin ollen ryhmien nimet myös muutettiin.

8.3 Haastattelu

Ensimmäinen haastattelumme toteutettiin etäyhteyksin ensimmäisen päiväkotiin, Sudenkorentojen ryhmään 29.3.2021. Sudenkorentojen ryhmässä on 5-6-vuotiaita lapsia, joista 12 on viisivuotiaita ja 9 on eskari-ikäistä lasta. Haastatteluun osallistui kolme ryhmän kasvattajaa. Kaksi varhaiskasvatuksen opettajaa ja yksi varhaiskasvatuksen lastenhoitaja. Kasvattajat olivat työskennelleet alalla seitsemästä kolmeenkymmeneen vuoteen.

Toinen haastattelu toteutettiin etäyhteyksin toiseen päiväkotiin, Vesikirput ryhmään 14.4.2021 Ryhmässä on 2-5-vuotiaita lapsia ja heitä on 17. Vesikirppujen ryhmässä on kolme kasvattajaa, joista yksi on varhaiskasvatuksen opettaja ja kaksi varhaiskasvatuksenlastenhoitajaa. Saimme haastatella ryhmästä kahta kasvattajaa, joista toinen oli ryhmän opettaja. Kasvattajat olivat työskennelleet varhaiskasvatuksen parissa neljästä kahteenkymmeneen vuoteen.

Nauhoitimme molemmat haastattelut, jotta pystyimme palaamaan haastatteluihin vielä uudestaan ja kuulla ne sanatarkasti. Nauhoittaminen auttoi litteroinnin tekemisessä, sekä pystyimme olemaan enemmän läsnä haastatteluhetkellä, kun emme käyttäneet aikaa haastattelun kirjaamiseen. Molemmat haastattelut kestivät noin puoli tuntia ja litteroimiseen meni yhteensä noin 4 tuntia, taukoineen kaikkineen.

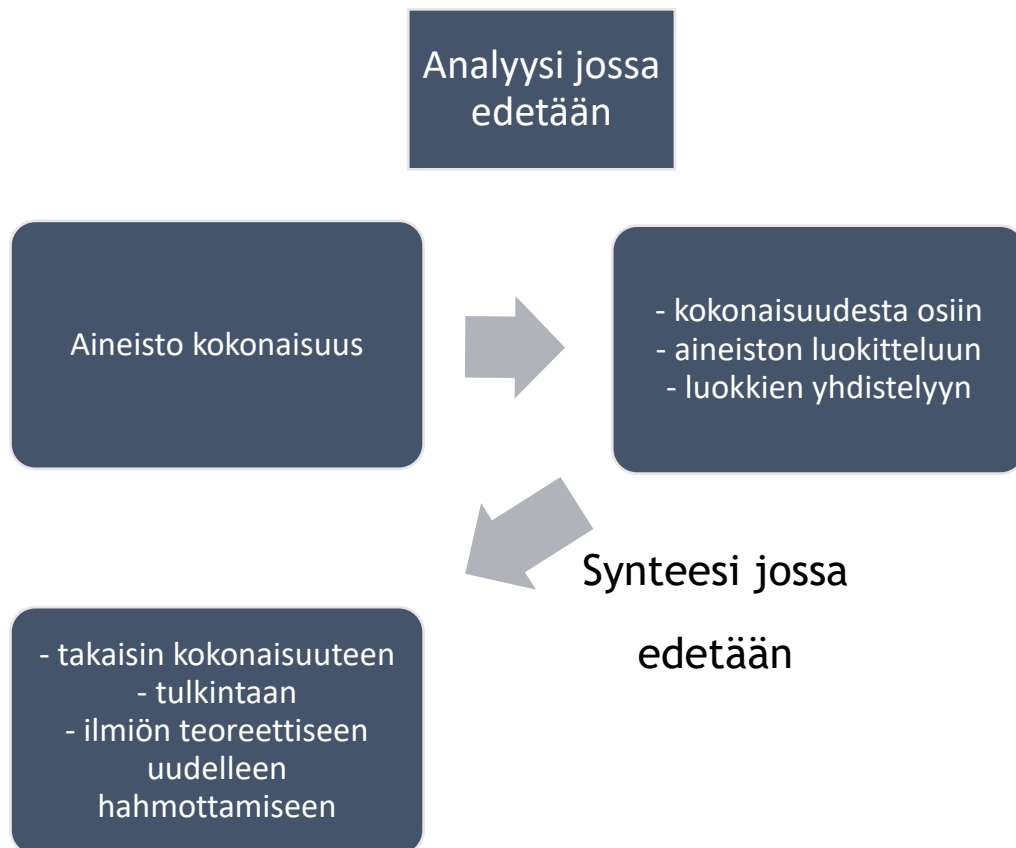
8.4 Haastattelun analysointi

Vaikka haastateltavia olisi ollut pienehkö joukko, kuten meillä, ei tämä silti tarkoita, että aineistoa olisi vähän. Koska koimme saaneen hyvän ja syvän dialogin ainakin toisessa haastattelussa haastateltavien kanssa, sitä rikkaammaksi aineistomme kertyi. Tämän perustelemme sillä, että toisessa haastattelussa oli hyvä dialogi, jossa jokainen kasvattaja oli aidosti mukana ja aihe ja asiat ikään kuin vaihtoivat aihetta luonnollisesti, eikä tietoa tarvinnut niin sanotusti ”kalastella”.

Käsiteltäessä laadullisen tutkimuksen aineiston analyysiä Kvale (1996) puhuu ”Tuhannen sivun kysymyksestä”, millä hän tarkoittaa sitä, kun hänelle esitetään kurssilla kysymys: ”Kuinka löytäisin metodin analysoidakseni 1000 sivun litteroidun haastattelun, jonka olen kerännyt?”. Kvalen mielestä tällaiseen tilanteeseen ei edes pitäisi joutua, sillä on myöhäistä alkaa miettiä analyysiä, kun haastattelut on jo tehty. Analysointi tapaa on siis jo syytä miettiä aineistoa kerätessä. Jos analysointitapa on mietitty etukäteen, sitä voidaan käyttää ohjenuorana haastattelua ja litterointia, eli haastattelun purkamista suunniteltaessa. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 135.)

Ei ole olemassa yhtä tiettyä ja oikeaa tapaa tutkia haastatteluiden tuloksia. Tutkijan itse valitsema näkökulma ja tutkimusongelma ja -kysymykset vaikuttavat miten tutkija päättää lähestyä aineistoaan. Tutkimusongelma onkin yksi isoimmista tekijöistä, joka vaikuttaa aineistosta tehtyihin päätelmiin. Lähes kaikki haastattelut perustuvat kysymysten ja vastausten ketjulle, sekä erilaisille puhujarooleille. Niin myös meidänkin haastattelumme. Aina haastattelujen jälkeen tutkijat alkavat tutustumaan haastattelusta saatuihin aineistoihin. Aineistoa järjestellään ja luokitellaan, eli ”koodataan”. Aineiston analysointi perustuu tulkintaan ja vuorovaikutteiseen keskusteluun aineiston kanssa. Ennen kuin aineistoon voidaan todella perehtyä, sitä tulee tutkia ja luokitella. Kun aineistoa kerätään juuri haastattelemalla, on aineisto monesti suuri ja moniaineksinen massa. Tätä massaa voidaan lähestyä eri tavoilla ja juuri laajuutensa takia laadullisessa tutkimuksessa on monesti suuri kynnys siirtyä purkamaan

ja tutkimaan tätä tietomassaa. (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, luku Haastattelun analyysin vaiheet.) Ennen kuin aloimme täysillä perehtymään aineistoon, kuuntelimme haastattelua useamman kerran nauhalta. Aloitimme aineistoamme purkamisen kuvion (Kuvio 3) avulla, joka löytyy Hirsjärven & Hurmeen (2004) kirjasta ” Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö.”

Kuvio 3: Haastattelun analysointi (Hirsjärvi & Hurme 2004, 144)

Aloitimme aineiston analysoinnin sillä, että jaoimme aineiston kysymyskohtaisesti. Sen jälkeen litteroimme tekstin, jonka jälkeen pystyimme siirtämään vastauksia tiettyjen kysymysten alle. Kun aineisto oli litteroitu, pääsimme aineiston purkuun. Käytimme aineiston purussa teemoittelua, jolla tarkoitetaan laadullisen aineiston pilkkomista ja ryhmittelyä erilaisten aihepiirien mukaan. Se tarkoittaa periaatteessa luokittelua, mutta siinä korostuu lukumäärien sijasta teeman sisältö. Teemoittelun tukena käytimme teemakortistoa, johon aineisto pilkottiin eri aihealueittain. Sen ideana on etsiä aineistosta tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. Nämä näkemykset vietiin kortistoon sitä kuvaavan teeman alle, jolloin saatiin luokiteltua sisällöllisiä näkemyseroja, joita eri teemoilla oli. Teemakortistomme muotoutui vahvasti tutkimuskysymysten pohjalta. Teemakortistoon tuli kolme teemaa, jotka olivat: miten osallisuus toteutuu

ryhmässä, miten osallisuutta voitaisiin kehittää ja mitä haasteita osallisuuden toteuttamisessa on.

Kun aineisto on saatu purettua ja analysoitua suurimmaksi osin, voidaan huomata, että haastateltavat henkilöt eivät välttämättä vastaa kysytyyn asiaan suoraan tai vastaavat hiukan ohi aiheen. Tällaisia tuntemuksia voi tulla varsinkin silloin, jos tutkijalla on mielessään jo tarkat ennakkokäsitykset siitä, mitä haastateltava tulee vastaamaan. Tällaiset ajatukset olisi hyvä laittaa syrjään ja koittaa tutkia aineistoa tuoreiden ideoiden toivossa ja niin sanotusti ”uusilla silmillä”. Laadullisissa tutkimuksissa onkin monesti ideana löytää jotain uutta ja ennalta-arvaamatonta. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, luku Haastattelun analyysin vaiheet.)

9 Tulokset

Haastatteluiden litteroinnin jälkeen purimme haastattelut teemoihin. Meillä oli kolme yläteemaa, joita lähdimme purkamaan ja analysoimaan. Teemat olivat: osallisuuden näkyminen ryhmässä, osallisuuden kehittäminen, sekä osallisuuden haasteet. Valitsimme nämä teemat, koska niiden avulla saamme kerättyä tietoa varsinaisiin tutkimuskysymyksiimme. Kun olimme lajitelleet haastattelun tulokset eri teemoihin, aloimme etsimään tuloksista alateemoja, jotka ovat yläteemoihin vaikuttavia tekijöitä (Taulukko 1).

9.1 Osallisuuden näkyminen ryhmässä

Ensimmäinen teemamme käsitteli osallisuuden näkymistä ryhmässä. Sudenkorentojen ryhmän kasvattajat kokivat ryhmän osallisuuden näkyvän muun muassa sillä, että lasten toiveita kuunnellaan päivittäin esimerkiksi leikkien, toiveiden ja toiminnan valinnoissa, ja niitä yritetään toteuttaa. Ryhmässä on huomioitu pieniä arjen asioita, joihin lapset saavat vaikuttaa ja niitä on pohdittu toimikauden alkaessa yhdessä vanhempien kanssa, joka on mahdollistanut myös vanhempien osallisuuden päiväkodin arjessa. Yksi arkinen tapahtuma, jossa lapset saavat käyttää osallisuuttaan on lepohetken sadun valinta. Ryhmässä tiistai on yleensä ulkoliikunta-päivä, jolloin lapset saavat monesti päättää mitä ulkoleikkejä otetaan, kuten polttopalloa tai hippaa. Kasvattajat kertoivat, että koittavat herkällä korvalla kiinnittää huomiota lapsen tuoreimpiin kiinnostuksenkohteisiin ja koittaneet sitä kautta lisätä ryhmässä osallisuutta, esimerkiksi leikeissä. He kuitenkin totesivat, että ryhmässä on tällä hetkellä todella vaihtelevat mielenkiinnonkohteet ja monet koskevat esimerkiksi pelejä tai elokuvia, joiden sisällön kanssa kasvattajat eivät ole perillä.

”Kyllähän me pyritään ottamaan niitä lasten kiinnostuksen kohteita meidän toiminnassa mahdollisuuksien mukaan ja resurssien mukaan huomioon.” (Sudenkorentojen kasvattajat

2021.)

Kasvattajat nostivat yhdeksi isommaksi lasten osallisuuden toteuttajaksi lasten syntymäpäivät, jotka lapset saavat itse suunnitella ja toivoa toimintaa. Näitä toiveita kerätään lastenkokouksissa, joita toteutetaan esimerkiksi vuodenaikojen mukaan, syksyllä lasten kokoukseen saa osallistua syksyllä syntyneet lapset, ja he saavat keksiä koko ryhmälle jotain kivaa aktiviteettia, jolla voidaan juhlistaa syksylasten syntymäpäiviä. Lastenkokoukset eivät ole ryhmässä kuitenkaan sidonnaisia vain vuodenaikoihin, vaan niitä voidaan toteuttaa tarpeen mukaan useamminkin. Ryhmässä on ollut myös käytössä erilaisia kannustavia toimia lapsille, esimerkiksi että hyvästä käytöksestä saa merkinnän ja kun merkkejä on tarpeeksi, lapset saavat keksiä niistä toteutuvan palkinnon. Kaikki kasvattajat kokivat, että heillä on ryhmässään ilmapiiri, jossa lapset uskaltavat kertoa toiveitaan, mutta kasvattajien on oltava tarkkoja arjessa ja kuunnella toiveita hieman varkein, sillä kysyttäessä toiveita, lapset eivät välttämättä osaa niitä esittää.

Vesikirppujen kasvattajat kertoivat, että lasten osallisuus näkyy jokapäiväisessä arjessa lasten huomioimisena ja hoivaamisena. Kasvattajat kokevat, että lapsia huomioidaan joka päivä, ja heidän tarpeitaan kuunnellaan. Kasvattajat kertoivat, miten he ottavat osallisuutta mukaan myös arjen pienempiinkin tapahtumiin, esimerkiksi jos lapsen sukat ovat päässeet kastumaan ulkoilussa, on lapsi saanut itse valita vaihtovaatteistaan, mitkä sukat ottavat tilalle. Lapset saavat vaikuttaa esimerkiksi omilla leikkivalinnoilla, ja yksi ryhmän lapsista oli toivonut pääsevänsä leikkimään taikahiekalla, mutta juuri silloin siihen ei ollut mahdollisuutta. Toive kuitenkin pysyi kasvattajien mielessä ja he pystyivät myöhemmin toteuttamaan tämän taikahiekka-leikin.

”Arjen osallisuus, se näkyy nyt ennen kaikkea siinä, että jokainen lapsi huomioidaan joka päivä. Me tunnetaan lapset, me tiedetään niitten mieltymykset, tiedetään tarpeet, tiedetään missä ne tarvii tukea. Kyllä me ne huomioidaan.” (Vesikirppujen kasvattajat 2021.)

Toinen kasvattaja oli tehnyt työssään huomion, kun varhaiskasvatuksensuunnitelma päivitettiin ja uudessa vakassa korostettiin juuri osallisuutta, että ryhmissä osallisuus saattoi mennä aluksi väärille urille. Kasvattaja tarkoitti tällä sitä, että ryhmissä ruvettiin kuulemaan lasten toiveita hiukan joka tilanteessa, ja lähes kaikki toiminta oli toteutettava lasten toiveiden pohjalta. Nykyään osallisuus kuitenkin tuntuu toteutuvan ryhmissä niin kuin oli tarkoitettukin. Molemmat kasvattajat olivat sitä mieltä, että ryhmässä lasten osallisuus on vahvasti läsnä arjen puuhissa.

Molemmissa haastatteluissa yläteemana toimi arjen osallisuuden toteutuminen. Pystyimme haastatteluiden pohjalta poimimaan alateemoja, eli yläteemoihin vaikuttavia tekijöitä. Molemmissa ryhmissä osallisuutta toteutettiin juuri arkisissa ja pienissäkin tilanteissa. Molemmat ryhmät olivat myös osallistaneet sekä lapsia, että heidän vanhempiaan kyselyiden avulla. Sudenkorentojen ryhmässä yksi isoimmista osallistavista tekijöistä olivat lastenkokoukset, kun taas Vesikirppujen ryhmässä osallisuus keskittyi enemmän lasten hoivallisiin ja

tarpeisiin vastaavaan osallisuuteen. Vesikirput olivatkin näistä kahdesta ryhmästä ainut, jossa hoivalliset tarpeet edes nousivat esiin. Toki hoivallisia hetkiä on pienemmällä paljon enemmän, kuin jo esikoulussa oleville, mutta varmasti myös esikouluikäisille tarjotaan hoivallisia ja hellitteleviä hetkiä. Eivätkö kasvattajat vain osaa samalla tavalla nähdä niitä osallisuutta tuovina tilanteina, kun kyseessä on jo vanhempi lapsi?

Molemmissa ryhmissä leikki nousi kuitenkin suurimmaksi aiheeksi, kun puhuttiin lasten osallisuuden toteutumisesta. Molemmissa ryhmissä kasvattajat kertoivat, että lapset saavat lähes aina vaikuttaa siihen, mitä he tahtovat leikkiä ja keiden kanssa. Molemmissa ryhmissä lasten leikkien valinnat toteutuvat hyvin, ja heitä kannustetaan olemaan omatoimisia leikin valinnan suhteen. Kummassakaan ryhmässä ei ole käytössä leikkitaulua, joka veisi lapsilta vaikuttamisen mahdollisuuden. Vesikirppujen kasvattajat kertoivat, että joskus he saattavat arpoa leikin tai leikkikaverit, jotta lapset voisivat kokeilla myös sellaisia leikkejä, joihin he eivät välttämättä muuten tarttuisi. Myös leikkikaverien arpomisella on sama idea, silloin lapset saattavat saada kaverikseen lapsen, jonka kanssa he eivät ole vielä paljoa leikkinyt. Varsinkin kasvatuskauden alussa, kun tulee uusi ryhmä, on tämä meidän mielestämme hyvä taktiikka. Sillä pystytään takaamaan se, että kukaan ei jää ilman kaveria ja kaikki saavat jonkin idean leikkiin.

Leikki onkin yksi tärkeimmistä osallisuuden toteuttajista varhaiskasvatuksessa, sillä leikin kautta pystytään toteuttamaan monia osallisuuden elementtejä. Näitä elementtejä ovat mahdollisuus tehdä aloitteita ja valintoja, neuvottelun harjoittelu ja vastuun kantaminen, sekä ilo osallisuudesta ja yhteenkuuluvuuden tunne ryhmässä. (Kangas & Brotherus 2017.) Ensimmäinen elementti, eli mahdollisuus aloitteiden ja valintojen tekemiseen, näkyy leikissä siten, että lapsella on mahdollisuus itse valita, ketä hän käy pyytämässä leikkimään tai missä hän haluaa leikkiä. Toinen elementti, eli neuvottelu ja vastuun kantaminen näkyy leikissä siten, kun lapsi on valinnut itselleen leikkikaverin tai porukan, tulee heidän neuvotella mitä he leikkivät, millä kokoonpanolla ja kuka saa minkäkin roolin leikissä. Näistä valinnoista lapsi kantaa myös vastuuta leikin ajan. Kolmas elementti, eli ilo osallisuudesta ja yhteenkuuluvuudesta näkyy siten, kun lapsi kokee olevansa kiinteä osa ryhmää ja hän on tasa-arvoinen jäsen kaikkien muiden kanssa. Kuten perustelimmekin jo aiemmin, on aikuisten päättämät tai arvotut leikit hyviä, kunhan niitä ei käytetä liian usein ja niiden käytölle osataan katsoa oikea hetki. Jos ryhmän kasvattajat toimivat liian hallitsevassa roolissa ja päättävät tuokion kulun alusta loppuun, lapset eivät saa tilaa vaikuttaa tuokioon kysymyksillä tai aloitteilla. Tällöin lapset sivuuttavat omat tarpeensa tuoda omia näkemyksiään ilmi, jolloin osallisuus jää toiminnasta pois. (Kangas & Brotherus 2017.)

9.2 Osallisuuden kehittäminen

Toisena teemana oli osallisuuden kehittäminen. Sudenkorentojen kasvattajat osoittivat selkeää halua kehittää lasten osallisuutta ja siksi pyrkivätkin herkällä korvalla kuuntelemaan lasten

mielenkiinnonkohteita ja toiveita. Kasvattajat ovat tehneet paljon työtä eri toimintatapojen suhteen, miettineet mitkä asiat toimivat ja mitä asioita tulisi muuttaa ja kehittää. Tätä kautta he ovat pystyneet muokkaamaan arjesta sellaisen, jotta lasten osallisuutta saataisiin mahdollisimman paljon mukaan. Iloa on tuonut se, kuinka pienilläkin muutoksilla pystyy vaikuttamaan positiivisesti. Aiemmin mainittu lepo hetken sadun valinta oli yksi näistä muutoksien ja kehityksien kautta tullut tapa. Kasvattajat olivat yhdessä miettineet, miten lepo hetkestä saisi rauhallisemman ja olivat päätyneet osallistavaan toimintaan ja keksineet, että lapset voisivat yhdessä pienessä ryhmässä miettiä, mitä satua he tahtovat lepo hetkellä kuunnella. Näinkin pienellä muutoksella oli ollut huomattava merkitys lepo hetken rauhallisuuteen. Kasvattajat ovat myös innostaneet ja kehittäneet esimerkiksi kotileikkiä lasten omien ideoiden pohjalta. Yksi kasvattaja mainitsi, että lasten osallisuutta saataisiin kehitettyä sillä, että näitä lastenkokouksia voitaisiin pitää useamminkin. Hän mainitsee, että on työskennellyt ryhmässä, joissa kokouksia toteutetaan esimerkiksi kerran kuussa ja on nähnyt sillä positiivista vaikutusta.

”Kuunnellaan lasten toiveita esimerkiksi leikeistä ja muistetaan ne, jotta niitä voidaan toteuttaa myöhemmin.” (Vesikirppujen kasvattajat 2021.)

Vesikirppujen kasvattajat nostivat esille osallisuuden kehittämisessä sen, että aikuiset ovat tarkkaavaisia, ja kuuntelevat lasten toiveita esimerkiksi leikkien suhteen. Myös toiveiden muistaminen on tärkeää, jotta ne voidaan toteuttaa myöhemmin, mikäli juuri silloin sen toteuttaminen ei ole mahdollista. Kasvattajat mainitsivat kyselylomakkeet, joita voisi ottaa mukaan ryhmän osallisuuden kehittämiseen. Niissä voitaisiin kysyä esimerkiksi lasten toiveita leikkien ja lelujen suhteen. Ryhmässä osallisuutta pyritään myös kehittämään niin, että lapsia kannustetaan uusiin leikkeihin uusien kavereiden kanssa, koska silloin lapsista saattaa tulla esiin uusia puolia ja he voivat löytää uusia kiinnostuksen kohteita, esimerkiksi uusia leikkejä kohtaan. Lasten osallisuutta on kehitetty aiempina vuosina myös kotiin annettavalla lomakkeella, joka on täytetty yhdessä vanhempien kanssa. Kysymykset ovat koskeneet muun muassa lempileikkejä. Kasvattajat kokivat, että lomakkeista saatujen vastausten pohjalta saatiin uusia ideoita ryhmän toimintaan, esimerkiksi yksi vastaus käsitteli bussileikkiä, jolloin pahvilaatikosta askarreltiin bussi. Hyvinkään kaupunki on myös osallistunut lasten osallisuuden kehittämiseen, ja tarjosi kyselyä lapsille vapun välipalasta, jossa lapset saivat toivoa muutamasta vaihtoehdosta, mitä välipalaa toivoisivat saavansa vappuna.

Sudenkorennoissa ja Vesikirpuissa oli toisistaan poikkeavia ja erilaisia ideoita osallisuuden kehittämiseksi. Molemmissa ryhmässä selvästi oli pohdittu aiemminkin erilaisia keinoja osallisuuden kehittämiseksi. Yhteiseksi alateemaksi molempien ryhmien välille nousi kasvattajien tarkkuus ja herkkyyys lasten kuuntelemisessa. Molemmissa ryhmässä oltiin hyvin perillä lasten mielipuehista tai leikeistä, joiden avulla kasvattajat pyrkivät myös lisäämään osallisuutta. Sekä Sudenkorennot, että Vesikirput ovat jossain kohtaa myös käyttäneet kotiin annettavia lomakkeita, joilla on kartoitettu lasten mielenkiinnonkohteita. Kummassakaan

ryhmässä ei kuitenkaan noussut konkreettisia ideoita, että miten lasten osallisuutta voitaisiin kehittää juuri ryhmässä paikan päällä. Molemmilla ryhmillä oli, ainakin jossain kohtaa ollut käytössä kyselylomakkeet, jotka ovat lähteneet lasten mukana kotiin täytettäväksi. Meillä nousi jälkikäteen hiukan kysymys siitä, miksei samanmoista voitaisi toteuttaa ihan omassa ryhmässä? Lapsia voitaisiin haastatella ja heiltä voitaisiin esimerkiksi kysyä, missä asioissa lapset toivoisivat enemmän vaikutusvaltaa. Tietoa voitaisiin myös kerätä paljon arkisten puuhien aikana, kuten kun lasta autetaan pukemaan tai kun hänen kanssaan ruokaillaan. Lapsilta voi suoraan kysyä, miten he kokevat äänensä kuuluksi ryhmässä ja mitä asian eteen voitaisiin tehdä, jotta heidän äänensä kuuluisi vielä paremmin.

9.3 Osallisuuden haasteet

Kolmas teema oli osallisuuden haasteet. Sudenkorentojen kasvattajat olivat yksimielisiä siitä, että aika on isoin haaste lasten osallisuuden toteuttamisessa. Iso ryhmäkoko, lasten eri kiinnostuksen kohteet ja ikäjakauma nousivat myös vahvasti esille. Ryhmän muuttuminen vuoden aikana ja uusien lapsien ryhmään tulo saattavat myös hankaloittaa ryhmän lasten osallisuutta, sillä uusia lapsia ei entuudestaan välttämättä tunne niin hyvin, ja joillain lapsilla saattaa kestää hetken päästä mukaan täysillä ryhmän toimintaan mukaan ja toimitapoihin kiinni. Ryhmässä panostettiin kauden alussa ryhmäytymiseen todella paljon, mikä näkyy ryhmän yhtenäisyytenä ja lapsien suurina kaveripiireinä. Tämä ryhmäytyminen kuitenkin vei aikaa ja resursseja, joka näkyi osallisuuden vähenemisessä. Kasvattajat ovat kuitenkin tyytyväisiä lopputulokseen, sillä nyt he kokevat pystyvänsä keskittymään enemmän osallisuuden lisäämiseen, kun ryhmästä on saatu yhtenäisempi. Ryhmässä on myös muutamia luonteeltaan ujompia ja arempia lapsia, jotka eivät ryhmätilanteissa yleensä ilmaise toiveitaan tai mielipiteitään, mutta omassa, tiiviissä kaveriporukassa tai kasvattajan kanssa kahdestaan hekin uskaltavat kertoa ajatuksia ja ideoita. Myös esiopetukseen vaadittavat kaikki tehtävät ja toiminnot vievät paljon aikaa arjesta, joihin on vaikea ottaa mukaan lasten osallisuutta. Kasvattajat olivat yksimielisiä siitä, että vallitsevan maailmantilanteen vuoksi lapsilta on jäänyt väliin esimerkiksi bussiretkiä ja muita kaupungin tarjoamia tapahtumia. Osallisuus ei rajoitu pelkästään lapsiin, sillä osallisuus on vaikuttanut myös lasten vanhempiin. Vanhemmat ei pääse osallistumaan ja näkemään lasten toimintaa päiväkodissa, sillä tällä hetkellä ovet ovat lukittuina ja hakutilanteessa vaihdetaan kuulumiset ovenraosta.

”Koronan takia lapsilta on jäänyt välistä bussiretkiä ja kaupungin tarjoamia tapahtumia. Se on todellakin vaikuttanut lasten osallisuuteen.” (Sudenkorentojen kasvattajat 2021.)

Vesikirppujen kasvattajat nostivat oman ryhmänsä osallisuuden toteuttamisen haasteiksi muun muassa kielelliset haasteet. Joillain lapsilla kielenkehitys on vielä siinä vaiheessa, että sanoja ei ole vielä kovinkaan paljoa ja ryhmässä on myös monikielisiä lapsia, jolloin osallisuuden toteuttaminen voi olla haastavaa, jos yhteistä kieltä ei ole. Ryhmän ikäjakauma aiheuttaa myös

ryhmässä hieman haasteita osallisuuden toteuttamisessa. Vanhemmat lapset pystyvät tuomaan toiveitaan sanallisesti esille, kun taas nuoremmilla lapsilla se ei saata onnistua vielä niin hyvin. Ikäjakauma aiheuttaa myös haasteita siinä mielessä, että lasten kiinnostuksenkohteita on valtavasti erilaisia. Ikäjakauma ei kuitenkaan ole merkittävästi vaikuttanut leikkikavereiden valintaan.

Osallisuuden haasteet olivat hiukan poikkeavia esikoululaisten ryhmässä, kuin pienempien lasten ryhmässä. Sudenkorentojen esiopetusryhmässä isoimmiksi haasteiksi nousivat aika ja resurssit, ryhmäkoot ovat suuria ja kasvattajia on vain kolme. Myös maailmalla vallitseva tilanne on johtanut siihen, ettei retkiä ole voitu tehdä. Tämä retki asia jäi meitä myös mietityttämään jälkikäteen, kun kuuntelimme haastatteluja uudestaan ja kävimme niitä läpi. Sudenkorentojen kasvattajat puhuivat retkistä niin, kuin ne olisivat suoraan linkitettyinä lasten osallisuuteen. Miten retket merkitsevät lapsille osallisuutta? Varsinkin, jos retket ovat kuntien järjestämiä, eikä lapsilta ole kysytty mielipidettä esimerkiksi retkikohteeseen, miten lapset ovat millään tapaa saaneet vaikuttaa retken kulkuun ja tapahtumiin? Osallisuutta on mukana, jos lapsille on esimerkiksi annettu vaihtoehtoja retkikohteista tai retkitekemisestä, mutta jos ne ovat kunnan etukäteen päättämiä, emme oikein ymmärrä miten osallisuus toteutuu siinä? On kuitenkin mahdollista, että tässä tarkoitettiin ennemminkin sitä, että lapsi saa osallistumisen tunteita, kun pääsee retkelle mukaan ja saa sieltä kokemuksia. Retket voivat jollain tapaa myös lisätä ryhmäytymishenkeä ja saada lapset kokemaan olevansa tasa-arvoisessa asemassa, jos he kaikki pääsevät retkelle mukaan.

Vesikirppujen ryhmässä isoimmat haasteet kietoutuivat kielellisten haasteiden ympärille. Ryhmässä on pieniä 2-vuotiaita lapsia, joiden puhe ei ole vielä yhtä kehittynyttä, kuin vanhempien lasten. Myös monikielisyys toi ryhmään kielellisiä haasteita. Ryhmissä ei siis ollut oikein yhteisiä alateemoja, vaan heillä osallisuuden haasteisiin vaikutti eri tekijät.

Yläteemat	Alateemat
Osallisuus ryhmässä	Arkiset ja pienet tilanteet Lasten ja vanhempien osallisuus Kyselylomakkeet
Osallisuuden kehittäminen	Kasvattajien tarkkuus ja herkkyys lasten kuulemiseen
Osallisuuden haasteet	Aika ja resurssit Kielelliset haasteet Ryhmäkoot ja ryhmien suuri ikäjakauma Koronatilanne maailmalla

Taulukko 1: Yläteemat ja alateemat

9.4 Kasvattajien näkemykset haastattelusta

Kun haastattelut oli toteutettu ja haastatteluista saatua aineistoa oli jo aloitettu analysoida, päätimme ottaa ryhmiin vielä kerran yhteyttä. Olimme suunnitelleet, että laitamme ryhmien opettajille viestiä, mutta Vesikirppujen ryhmässä oli tapahtunut opettajan vaihdos, joten laitoimme sähköpostia kasvattajalle, joka oli ollut opettajan lisäksi haastattelussa. Sudenkorentojen ryhmään laitoimme suunnitelmien mukaan viestiä ryhmän opettajalle.

Laitoimme sähköpostilla viestiä, missä kysyimme, oliko haastattelullamme ollut vaikutusta esimerkiksi osallisuuden huomioimiseen tai oliko haastattelu muuttanut ajatuksia osallisuudesta (Liite 2). Annoimme kasvattajille mahdollisuuden vastata avoimesti ja kerroimme, että kaikki palaute on tervetullutta.

Vesikirppujen kasvattaja kertoi sähköpostissa (Liite 3), että haastattelumme vahvisti hänen omaa näkemystään ja osaamistaan siitä, mitä osallisuus on. Hän painotti, että olisi tärkeää, että kasvattajat puhuisivat keskenään osallisuudesta ja pitää ylipäänsä ammatillista keskustelua hyvin tärkeänä. Kasvattaja kuitenkin kertoi, ettei kokenut haastattelun jälkeen silmiä avaavaa tilannetta osallisuuden suhteen. Tähän varmasti vaikutti se, että kasvattajalla oli jo entuudestaan paljon työkokemusta ja tietoa osallisuudesta, joten meidän lyhyehkön haastattelumme aikana ei varmaan tullut hänelle ilmi mitään uutta tai silmiä avaavaa tietoa.

”Keskustelujen jälkeen usein käy niin, että jokin asia on avannut omat silmät ja ajatukset uudestaan ja kirkkaammin. Ja tällöin varmasti esim. tässä tilanteessa osallisuuteen kyllä kiinnittää enemmän huomiota.” (Vesikirppujen kasvattaja 2021.)

Olemme kasvattajan kanssa yksimielisiä siitä, että osallisuudesta tulisi puhua enemmän ja juuri ammatillisista näkökulmista. Olemme myös samaa mieltä siitä, että tällaisten keskustelujen jälkeen varmasti voi ilmestyä tällaisia silmiä avaavia hetkiä, jolloin oppii tarkastelemaan osallisuutta eri näkökulmista tai oppii uusia tapoja tuoda osallisuutta ryhmään. Lopputervehdykseksi kasvattaja vielä sanoi, että on hienoa, että pääsemme koulun kautta pohtimaan näinkin tärkeää aihetta.

Sudenkorentojen varhaiskasvatuksen opettaja kertoi viestissään (Liite 4), että tulisi pysähtyä miettimään ja arvioimaan omaa pedagogiikkaa ja omaa toimintaa kasvattajana ihan säännöllisesti. Opettaja ei osannut suoraan sanoa, että autoiko haastattelu suoraan löytämään uusia keinoja osallisuuden lisäämiseen, mutta piti sitä hyvänä herätyksenä osallisuuden tärkeydestä.

*”Ehkä se ainaisen riittämättömyyden tunteen sijaan herätti huomamaan, että meillä ryhmässä lasten osallisuus kuitenkin toteutuu arjessa hyvinkin monessa asiassa.”
(Sudenkorentojen varhaiskasvatukse nopettaja 2021.)*

Sudenkorentojen opettaja kertoi, että heidän ryhmässään viskarit ja eskarit saavat suunnitella toimintaa ja sitä toteutetaan lasten kiinnostuksen kohteita huomioiden. Myös niiden lasten osallisuutta tuetaan, joiden on syystä tai toisesta haastavaa ilmaista itseään ja omia mielipiteitä.

”Yksinkertaisimmillaan osallistaminen on vaihtoehtojen antamista, ja sitä ainakin on helppo toteuttaa melkein kaikissa arjen tilanteissa, myös konflikteissa.” (Sudenkorentojen varhaiskasvatuksen opettaja 2021.)

Sudenkorentojen varhaiskasvatuksen opettaja kertoo, että ryhmä- ja pulmatilanteissa haasteet ja pulmat ratkotaan yhdessä, jolloin lapset oppivat, että jokaisen tekeminen on merkityksellistä. Opettaja kertoi viestissään myös siitä, että he ovat tehneet paljon työtä ryhmäytymisen eteen ja kiinnittävät jatkuvasti huomiota vuorovaikutuksen laatuun ryhmässä. Hän kuitenkin huomauttaa, että kaikesta huolimatta on aina parantamisen varaa, myös ihan omilla asenteissaankin. Esimerkkinä hän mainitsi, että jos ryhmässä on lapsia, joilla on paljon toiminnanohjauksen tai itsesäätelyn haasteita, on osallisuudenkin toteuttaminen jo haastavampaa - tai ainakin erilaista, kun ryhmässä, jossa lapset ovat enemmän itseohjautuvia. Opettaja huomauttaa, että joskus ryhmänhallinnan kannalta on helpompi toimia välillä aikuisjohtoisesti.

Olimme todella tyytyväisiä siitä, että haastattelumme oli herätellyt Sudenkorennot ryhmän aikuisia siitä, kuinka tärkeätä aiheesta on kyse. Haastattelun aikana tuli sellainen tunne, että siinä Sudenkorentojen kasvattajat oikeasti tajusivat, kuinka hienosti heillä osallisuus toteutuu, kaikista haasteista huolimatta. Myös me haastattelijoina saimme sellaisen käsityksen, että osallisuus toteutuu Sudenkorennoissa todella hienosti. Olemme yhtä mieltä siitä, että lapsia varmasti kuullaan ja että he saavat oikeasti vaikuttaa arjen kulkuun. Mielestämme on myös hienoa, että kasvattajat ottavat osallisuuden mukaan myös konfliktitilanteissa, sillä se todella lisää lapselle sellaista tunnetta, että hänen valinnoillaan on merkitystä. Sudenkorentojen kasvattajista huokui myös nöyryyttä, sillä kaiken kuulemamme mukaan, osallisuus toteutuu todella upeasti ryhmässä, mutta silti kasvattajat osaavat pitää jalkansa maassa ja myöntävät, että parantamisen varaa on aina.

10 Johtopäätökset

Ensimmäinen tutkimuskysymys ja sen luoma teema ”osallisuuden näkyminen ryhmässä” Sudenkorentojen ryhmässä tuotti ainakin yhden johtopäätöksen. Kasvattajien mielipiteet ja ajatukset kysymyksestä: ”Miten arjen osallisuus näkyy ryhmässä kasvattajien näkökulmasta?” olivat todella yhteneväisiä, joten voimme päätellä, että Sudenkorentojen lapset otetaan ryhmän toimintaan ja sen suunnitteluun hyvin mukaan. Isoin osa osallisuutta tapahtuu juuri arkisissa, jokapäiväisissä toimissa, aina leikkien valinnasta lepohetkien satujen valitsemiseen. Kaikki kasvattajat olivat samaa mieltä siitä, että osallisuus toteutuu hyvin, mutta että aina voi olla parantamisen ja kehittämisen varaa. Verrattaessa Sudenkorentojen ryhmän ”osallisuuden näkymistä ryhmässä” Hartin (1992) portaisiin, voimme todeta Sudenkorentojen ryhmän lasten ”osallisuuden näkymisen ryhmässä” olevan toiseksi ylimmällä portaalla ”Lasten omat projektit, aikuiset tukena”, sillä kasvattajat kokevat osallisuuden toteutuvan hyvin, mutta parannettavaa on. Toiseksi ylintä porrasta tukee myös esimerkiksi haastateltavien kertomat leikkien ja lepohetkien satujen valinnat, sillä ne ovat lasten omia projekteja, joissa aikuiset ovat tukena ja mukana auttamassa. Ryhmän kasvattajat kertoivat, että varsinkin hoitokauden alussa osallisuudesta jouduttiin karsimaan, kun ryhmän kasvattajat päättivät panostaa juuri ryhmäytymiseen ja hyvän pohjan luomiseen. Kasvattajat kertoivat tehneensä paljon töitä ryhmäytymisen eteen, mutta olivat tyytyväisiä lopputulokseen. Heidän mielestään osallisuutta on nyt helpompi toteuttaa, kun lapset tuntevat toisensa ja ovat tiivis ja toimeentuleva ryhmä. Arkisia osallisuuden hetkiä tuotetaan myös sillä, että kasvattajat ovat päässeet jyvälle lasten mielenkiinnonkohteista ja ottavat mahdollisuuksien mukaan näitä mielenkiinnonkohteita mukaan arkisiin toimiin. Esimerkkejä näistä voi olla värityskuvien tulostaminen tietyistä aiheista, leikin ohjaaminen tai sanoittaminen tietyn aiheen ympärillä tai tietyn aiheen ympärille rakennettu askartelu.

Vesikirppujen ryhmässä osallisuus näkyi myös arkisissa ja jokapäiväisissä toimissa. Sudenkorentojen ryhmästä poiketen, iso osa osallisuudesta tapahtui hoivallisissa ja hellittelevissä hetkissä, joita pienemmillä lapsilla on arjessa enemmän. Vesikirpuissa myös pyrittiin toteuttamaan lasten toiveita, jollei juuri samana päivänä, niin myöhemmin. Kasvattajat kertoivat, että he pyrkivät muistamaan lasten toiveet, jotta voivat toteuttaa niitä mahdollisesti myöhemmin, jos tilanne ei salli toiminnan toteutusta heti. Kuten Sudenkorentojenkin ryhmässä, Vesikirppujen kasvattajat olivat myös sitä mieltä, että osallisuus toteutuu heidän ryhmässään hyvin. Osallisuus tuntui myös toteutuvan tasapuolisesti ryhmässä, vaikka ikäjakauma olikin suuri. Kasvattajat osaavat siis huomioida pienten lasten osallisuutta, sekä myös jo viisivuotiaiden lasten osallisuutta. Osallisuuden toteutuminen on varmasti erilaista eri ikäisillä, joten osallisuus näkyy ryhmässä eri ikäisillä eri tavoin. Myös Vesikirpuissa, kuten Sudenkorenoissakin on kiinnitetty huomiota lasten mielenkiinnon kohteisiin ja rakennettu esimerkiksi suurta leikkimaailmaa näiden mielenkiinnon kohteiden ympärille. Näistä konkreettisia esimerkkejä on pahlavilla rakennettu bussi ja autoradan rakentaminen lattialle, jotta automatolla ollut leikki saisi lisää syvyyttä. Vesikirppujen kasvattaja otti haastattelussa mukaan myös kiinnostavan näkökulman, jossa hän kertoi omasta kokemuksestaan, kun varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet (2018) uudistuivat, alettiin osallisuutta vetää väärille urille. Kasvattaja kertoi, että kun uudessa vasussa alettiin painottaa osallisuutta ja sen merkitystä, eivät kaikki ehkä ensin ymmärtäneet mitä osallisuudella tarkoitettiin. Kasvattaja korosti sitä, että osallisuuden ei kuulu olla sellaista, missä lapsi saa päättää kaikki päivän tapahtumat ja saa vaikuttaa jokaiseen hänelle eteen asetettavaan toimeen. Varsinkin pienten lasten kanssa on tietyt asiat, jotka täytyy varhaiskasvatuksessa toteuttaa, vaikka lapsi ei niin tahtoisi. Tällaisia hetkiä ovat esimerkiksi lepoaika ja ulkoilu. Vaikka lapsi kuinka kovasti tahtoisi jäädä pois näiltä hetkiltä, se ei vain käy. Ja jos jostain syystä lapsi saisi tahtonsa läpi ja saisi jättää ulkoilun väliin, se ei kuitenkaan ole osallisuutta, vaan lapsen tahtoon nöyrytmistä väärällä tavalla.

Olemme tästä saamaa mieltä, että osallisuus ei itsessään tarkoita sitä, että kasvattajat ovat lasten sätkynukkeja ja lapset ovat valintojen herroja. Olemme kuitenkin sitä mieltä, että tällaisiinkin tilanteisiin voidaan pyrkiä ottamaan osallisuus mukaan. Esimerkiksi jos lapsi ei tahdo ulkoilla tai mennä lepoaikaan, voidaan lapsen kanssa keskustella aiheesta ja koittaa selvittää, mikä on epämukavaa ulkoilussa tai lepäämisessä. Jos lapsi pystyy nimeämään ongelman, siihen voidaan etsiä ratkaisua. Hyvänä esimerkkinä oli, kun Sudenkorentojen lapset saivat itse valita sadun lepoaikaan. Muita esimerkkejä voi olla, että lapsi, joka ei tahdo ulos, voisi vaikka keksiä ulkoilun muulle ryhmälle.

Toisena teemana oli osallisuuden kehittäminen. Sudenkorentojen haastattelussa ryhmän kasvattajat toivat hyvin esiin ajatuksiaan ja ideoitaan muokata ryhmän toimintaa lapsia vielä enemmän osallistavammaksi. Kaikki kasvattajat ovat selkeästi kehitysohjeita koskien lasten osallisuutta, ja ryhmän kasvattajilla on positiivinen asenne löytää uusia osallistavia toimi-

tapoja. Ryhmän kasvattajat ovat selkeästi löytäneet omia keinojaan kehittää ryhmänsä osallisuutta, joka on näkynyt ryhmän toiminnassa positiivisesti ja tehnyt esimerkiksi lepohetkistä rauhallisimpia. Kasvattajien vastauksista pystyimme myös päättelemään, että he todella kuuntelevat lasten toiveita ja mielenkiinnonkohteita ja koittavat näiden pohjalta rikastaa lasten leikkiä. Kasvattajat tuntuvat todella havainnoivan lapsia intensiivisesti ja läheltä, eikä vain etäisinä ja hiljaisina tarkkailijoina. Osallisuus tuntui myös olevan kaikille kasvattajille tärkeä elementti, jota he tahtovat sisällyttää päiväkotiarkeen niin paljon, kuin mahdollista. He myös ovat ajan tasalla siitä, miten osallisuus ryhmässä toteutuu ja ovat yhtä mieltä siitä, että se on hyvällä mallilla. Kasvattajat kuitenkin toteavat, että aina on kehittämisen varaa ja siinä näkyy juuri osallisuuden monimuotoisuus ja venyvyys. Osallisuutta voidaan toteuttaa niin monin eri tavoin, että pakostakin jotkut osallisuuden osa-alueet toteutuvat korkeammin kuin toiset.

Osallisuuden kehittämisestä voidaan todeta Vesikirppujen kasvattajien haastattelusta se, että ryhmän lapset pääsevät hyvin vaikuttamaan ryhmänsä toimintaan. Tämä tuli ilmi haastattelussa, kun kasvattajat kertoivat osallisuuden toteutuvan ryhmässä hyvin, ja että lapset kertovat omia toiveitaan esimerkiksi leikeistä. Hyvinkään kaupungin luoma vappuvälipalan valinta, tukee vahvasti myös lasten osallisuuden kehitystä. Juuri tällaisilla konkreettisilla toimilla saadaan lapsille tunne siitä, että hänen mielipiteillään on väliä ja merkitystä päivän kulussa. Ideaa voisi hyödyntää myöhemmin ryhmänkin toiminnassa, ja toteuttaa esimerkiksi yhteisellä leivontahetkellä, jolle on ryhmän kanssa päätetty yhteinen leipomus. Ryhmän kasvattajat olivat yksimielisiä siitä, että haluavat jatkossakin kehittää ryhmänsä osallisuutta ja pyrkivätkin keksimään uutta ja innostavaa tekemistä. Ryhmän lapset vaikuttivat kasvattajien puheista päätellen idearikkailta, joten heiltä varmasti saisi uusia ideoita arkisiin puuhiin.

Kolmas teema oli osallisuuden haasteet. Tästä teemasta johtopäätöksinä voimme todeta Sudenkorentojen kasvattajien haastattelusta, että aika ja tällä hetkellä vallitseva maailmantilanne todella koettelevat lasten osallisuuden toteutumista, ja tuovat haasteita. Näyttäytykö aikapula osallisuuden kannalta varsinkin niillä eskareilla, jotka ovat päivähoitossa vain esikoulun ajan? Miten heidän osallisuuttaan voitaisiin tukea enemmän? Kasvattajat olivat myös yhtä mieltä siitä, että suuri ryhmäkoko, joka sisältää muutamia erityisen- ja kielellisen tuen tarvitsevia lapsia, tuo haasteita ryhmän osallistamiselle, varsinkin kun kasvattajia on vain kolme. Olisiko vastaus osallisuuden lisäämiselle ryhmäkokojen pienentäminen, tai kasvattajien lisääminen ryhmässä? Uutisissa on ollut paljon ilmoilla, kuinka varhaiskasvatuksessa on liian vähän työntekijöitä ja ryhmäkoot ovat liian suuria. Osallisuutta on varmasti todella haastavaa toteuttaa, jos ryhmästä esimerkiksi puuttuu yksi aikuinen, tai jos yksi aikuinen on kiinni erityisen tuen tarpeisessa lapsessa. Kaikista näistä haasteista huolimatta Sudenkorentojen kasvattajat huokivat positiivista ja reipasta mieltä, mikä varmasti tarttuu myös ryhmän lapsiin.

Vesikirppujen kasvattajat kokivat suurimpana haasteena ryhmässään kielelliset haasteet. Ryhmän nuorimmilla, ja varsinkin s2-lapsilla (= suomi toisena kielenä) kielelliset taidot eivät ole välttämättä vielä niin kehittyneet, että he tulisivat aina täydellisesti ymmärretyiksi. Haastattelusta kuitenkin kävi ilmi, että varsinkin nuorimpien toiveita yritetään tulkita ilmeiden ja eleiden pohjalta. Toinen kasvattajista myös vetosi siihen, että vaikka yhteistä kieltä ei olisi, tai lapsen kielellinen kehitys ei ole vielä huipussaan, oppii lasten mielenkiinnon kohteita poimimaan arkisissakin tilanteissa, kunhan vain lasta muistaa tarkkailla. Esimerkiksi jos lapsi päätyy eniten leikkimään autoilla, voisi kuvitella hänen olevan myös niistä kiinnostunut. Kun mielenkiinnon kohteita saadaan selville, on helpompi tuoda niitä mukaan arkeen ja saada osallisuutta lisättyä lasten kohdalla. Haastattelusta ei käynyt ilmi, käytetäänkö ryhmässä tukiviittomia, tai kuvia, mutta niistä olisi varmasti kielellisiä haasteissa hyötyä. Kasvattajat kokivat myös hieman haasteita ryhmän ikäjakaumassa. Monessa ryhmässä kasvattajia on juuri minimimäärä, niin kuin tässäkin ryhmässä. Pitäisikö siis kasvattajia lisätä ryhmiin, jotta saataisiin turvattua kaikkien lapsien yhdenvertainen osallisuus? Jos kasvattajia olisi enemmän, voisi Vesikirput toimia enemmän esimerkiksi pienryhmissä, lasten ikätasot huomioiden.

Olimme miettineet, jos haastatteluiden kautta saisimme lisättyä kasvattajien tietämystä osallisuudesta tai saisimme aikaan ”ahaa”-elämyksiä. Näin ei kuitenkaan käynyt, mikä luultavasti johtui siitä, että kasvattajat olivat olleet pitkään alalla ja olivat kaikki hyvin tietoisia osallisuudesta. Saimme kuitenkin palautetta, että haastattelumme herätteli siitä, kuinka tärkeä aihe on kyseessä ja sai miettimään, että muiden ammattilaisten kanssa tulisi pitää enemmänkin keskustelua osallisuudesta.

11 Pohdinta

11.1 Luotettavuuden arviointi

Kun arvioimme oman opinnäytetyömme luotettavuutta, eli reliabiliteettia, palasimme laadullisen tutkimuksen luotettavuuden tarkastelukriteereihin. Arvioimme reliabiliteetista myös mittauksen toistettavuutta. Opinnäytetyömme mittauksen toistettavuus ei välttämättä ole luotettava, sillä ”päivät eivät ole keskenään veljiä” ja jonain toisena päivänä olisimme voineet saada erilaisia vastauksia haastateltavilta. Kun tarkastelimme validiteettia, eli sitä, miten hyvin tutkimuksessa käytetty mittausmenetelmä mittaa juuri sitä tutkittavan ilmiön ominaisuutta, mitä on tarkoituskin mitata, pystyimme toteamaan, että opinnäytetyössämme tämä kohta luotettavuuden arvioimisen kohdalla toteutui, ja se toi luotettavuutta opinnäytetyöhömmö. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttava tekijä on myös siirrettävyys ja yleistettävyys. Opinnäytetyössämme tämä ei toteutunut, sillä tuloksiamme ei pysty yleistämään esimerkiksi jonkun toisen lapsiryhmän kohdalla, koska tulokset ovat tutkittavien lapsiryhmien kasvattajien omia näkemyksiä aiheesta.

Luotettavuuden arvioimisessa tulee ottaa huomioon myös tiedonkeruumenetelmät. Kuten Brannen (1992) toteaa, että ”Erityisesti kenttätutkimukset, joissa ei yhdistellä esimerkiksi havainnoinnin ja haastattelun tuloksia, nähdään kapeina ja heikkoina tutkimuksina”. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 37-38.) Tämä asia liittyy vahvasti meidän opinnäytetyöhömme ja mikäli maailmantilanne olisi tällä hetkellä toisenlainen, olisimme hyödyntäneet tiedonkeruussa haastatteluiden lisäksi myös lapsiryhmien havainnoiteja, mikä olisi tuonut enemmän luotattavuutta tutkielmaamme. Nyt tiedonkeruu toteutettiin pelkästään haastattelulla, joka ei yksinään käytettynä ole välttämättä luotattavin menetelmä. Jos olisimme päässeet toteuttamaan haastatteluiden lisäksi myös havainnoiteja lapsiryhmiin, olisimme saaneet kerättyä myös sellaista tietoa, mitä haastateltavat eivät ehkä osanneet tuoda haastatteluissa ilmi ja olisimme pystyneet havainnoimaan paremmin esimerkiksi lapsiryhmien arjen osallisuuden toteutumista. Pienenä etunamme oli se, että toiselle meistä kasvattajat ja lapsiryhmät olivat jollain tapaa tuttuja, sillä toinen on suorittanut molemmissa ryhmissä harjoittelun. Tämän pienen kokemuksen kautta pystyimme hiukan tietämään, millaista arkea ryhmässä on eletty. Tämä ei kuitenkaan luotettavuuden kannalta tuonut suurta etua, sillä lapsiryhmään oli tapahtunut paljon muutoksia, ja päätelmät perustuivat vain toisen muistelmille.

Opinnäytetyömme luotattavuus riippui paljolti siitä, miten todenmukaisesti haastateltavat vastasivat. Koimme haastattelutilanteessa toisen ryhmän kanssa, että emme välttämättä saaneet niin syvää dialogia, kuin toisen ryhmän kanssa. Vastaukset saattoivat jäädä lyhkäisiksi, tai tietoa ei ehkä saanut niin paljon kuin olisi toivonut. Toisesta ryhmästä myös puuttui yksi kasvattaja, joten emme saaneet kaikkien kuuden kasvattajan näkemyksiä tuloksiin, joten se saattoi myös vaikuttaa tuloksiin ja samalla luotettavuuteen. Yhtenä vaikuttavimpana asiana pidimme kasvattajien välistä dialogia. Ensimmäisessä haastattelussamme saimme haastateltua kaikkia kasvattajia ja heidän luonnekemiensa olivat kaikki samalla aaltopituudella. Heidän kanssaan haastattelua oli todella mieluisaa pitää, sillä hyväntuulisuus oli näkyvissä. Ryhmähaastattelussa juuri tämä kasvattajien syvä dialogia oli suuri plussa. Kasvattajat kohtelivat toisiaan tasavertaisesti, he kävivät keskenään rönsyilevää dialogia, nojautuivat toistensa mielipiteisiin ja muistelivat yhdessä menneitä tapahtumia, joista saimme hyvää materiaalia. He myös rohkeasti täydensivät jo käytyjä aiheita, palasivat niihin uudestaan, jos keksivät vielä jotain mainittavaa. Heillä ei myöskään ollut mitään tiettyä vastausjärjestystä, vaan kaikki heittelivät vastauksia sitä mukaan, kun ne tulivat mieleen.

Toisessakin haastattelussa meidät otettiin iloisesti vastaan ja molemmat kasvattajat olivat hyväntuulisia ja rauhallisen oloisia. Toinen haastattelu oli ensimmäistä lyhyempi ja sisällöltään niukempi. Emme saaneet aikaiseksi yhtä syvällistä dialogia, kuin ensimmäisessä haastattelussa. Tähän voi olla syynä esimerkiksi etänä toteutettu haastattelu, sillä meidän mielestämme paikan päällä pidetty haastattelu olisi auttanut luomaan syvemmän dialogin, kun ollaan oikeasti kasvokkain. Lisäksi sisältöön vaikutti varmasti se, kun ryhmän kolmas kasvattaja ei päässyt osallistumaan, sillä jos hän olisi ollut mukana, olisimme saaneet aineistoa vielä yhdeltä

kasvattajalta lisää. Myös meidän olisi tullut tehdä tarkentavampia kysymyksiä, tarttua enemmän meille annettuun aineistoon ja kysyä lisäkysymyksiä aiheeseen liittyen. Syvän dialogin voidaan saavuttaa, kun keskustelun osapuolet kokevat tulevansa kuulluksi, ja kaikki ovat samalla sivulla siitä, mistä lähdetään keskustelemaan. Hyvä merkki syvästä dialogista on, kun keskustelijat uskaltavat rohkeasti heitellä ideoita, uskaltavat puhua mielensä ja tähän liittyy vahvasti luottamus. On luonnollista, että ihmiset jatkavat dialogia ihmisten ympärillä, joihin he luottavat. Tällöin keskustelu voi alkaa rönsyilemään, josta voi syntyä uusia ideoita. (Liimatainen 2019) Tiesimme, että ryhmässä oli tapahtunut työntekijävaihdoksia, joten toinen haastateltavista oli työskennellyt ryhmässä vasta hetken. Mahdollisesti tästä syystä keskinäinen vuorovaikutus työntekijöiden välillä ei ollut vielä yhtä vapautunutta, kuin ensimmäisen haastattelun kasvattajilla, jotka olivat kaikki tunteneet toisensa jo pitkään. Haastattelun aikana havaitsimme tietyn vastaustyylin, milloin yleensä opettaja vastasi ensin ja kasvattaja täydensi. Haastattelijoina meidän olisi tullut tarttua tähän, ja kysyä esimerkiksi kasvattajan omaa näkemystä yhteen kysymykseen ja sen jälkeen esimerkiksi opettajan näkemystä samaan asiaan. Näin olisimme voineet saada lisää aineistoa haastatteluun ja saada molemmat kasvattajat kertomaan ehkä tarkemmin omia näkemyksiään ja mielipiteitään aiheesta. Myös se, jos kolmas kasvattaja olisi päässyt osallistumaan, olisi voinut mahdollistaa rönsyilevämpää ja muisteluun keskittynyttä dialogia.

Kasvattajat nostivat yhdeksi lasten osallisuuden toteuttamisen haasteeksi aikapulan, varsinkin isompien ryhmässä. Syksyllä 2021 kokeiluun tuleva kaksivuotinen eskari onkin mielenkiintoinen siinä mielessä, että auttaisiko eskarin jakaminen kaksivuotiseksi tuomaan lisää vapaa-aikaa lapsille, joka taas auttaisi lasten osallisuuden toteutumisessa. Odotamme innolla, mitä kokeiluvuosi tuo tullessaan, sekä kasvattajien ja perheiden kokemuksia aiheesta. Yhtenä osallisuuden rajoittavana tekijänä on myös resurssit, jotka ovat varmasti lähes kaikkialla niukat. Näiden lisäksi yhtenä laajimpana vaikuttajana oli tämänhetkinen koronatilanne, joka kasvattajien mukaan on vienyt ison siivun lasten osallisuudesta, kuin myös heidän vanhempiansa. Tällä hetkellä vanhemmat tuovat ja hakevat lapsen ovenraosta, sillä ulkopuolisia pyritään välttämään päiväkodin sisätiloissa. Tämä on tuonut haasteita varsinkin siinä, kun vanhemmat eivät pääse itse näkemään lastensa arkea päiväkodissa muuten, kuin sanoin kerrottuna ovenraosta.

11.2 Oma oppiminen ja ammatillinen kasvu

Opimme opinnäytetyötä tehdessämme kaikista eniten osallisuudesta. Opimme termin käsitteitä, sen merkitystä monista eri näkökulmista ja toteutuksen tärkeydestä. Tiesimme molemmat pintapuolisesti, mitä osallisuus tarkoittaa, mutta vasta opinnäytetyön pohjalta opimme osallisuuden laajuudesta. Voisi sanoa, että tiesimme osallisuudesta vain jäävuoren huipun, mutta opinnäytetyön ansiosta näemme nyt pinnan alla olevan isomman merkityksen.

Koimme aineiston etsimisen suhteellisen helpoksi, sillä olemme etsineet jo aiemmissa koulutöissä aineistoa tehtäviin, niin kirjallista kuin sähköistäkin.

Opimme myös haastattelun toteuttamisesta. Emme olleet ennen toteuttaneet tämänkaltaista haastattelua, jossa käytimme menetelmää aineiston keruussa ja sen analysoimisessa. Opimme varsinkin teemahaastattelusta, ryhmähaastattelusta ja teemoittelusta. Nämä kaikki olivat meille täysin uusia asioita, jotka löysimme kuitenkin aiheeseemme sopiviksi. Teemahaastattelun runkoa olisi pitänyt hioa tarkemmin, sillä haastattelumme ei vastannut täydellisesti teemahaastattelua. Opinnäytetyötä tehdessämme käytimme myös litterointia ensimmäistä kertaa. Varsinkin alussa se tuntui haastavalta, mutta yhdessä tehtynä työkuorma oli jo puolet pienempi. Haastattelussa oli myös etäyhteyksien takia omat haasteensa, sillä välillä kuvan- ja äänenlaatu temppuili ja ymmärtäminen saattoi jossain kohti haastavaa, mutta kaikista selvittiin.

Opinnäytetyön tekeminen lisäsi varmuuttamme siitä, että haluamme omassa työelämässämme painottaa osallisuuden tärkeyttä. Olimme olleet jo entuudestaan kiinnostuneita osallisuudesta, mutta vasta tutkielman myötä todella ymmärsimme, kuinka tärkeä aihe on lapsen oppimisen ja kehityksen kannalta. Oli myös hienoa saada molempiin haastatteluihin juuri varhaiskasvatuksen opettajat, sillä tulemme itse olemaan samassa roolissa ihan pian. Opinnäytetyömme opetti meitä myös oikeanlaisiin sanavalintoihin ja käsitteisiin, jotka kuuluvat oleellisesti varhaiskasvatukseen. Muun muassa nämä käsitteet vahvistivat omaa ammatillista kasvuamme, ja saivat meidät tuntemaan itsemme asiantuntijoiksi aiheestamme.

Opimme haastattelun kautta monia konkreettisia esimerkkejä, joilla osallisuutta voidaan toteuttaa päiväkodin arjessa. Haastattelun myötä saimme myös hiukan esikuvaa osallisuuden haasteista, joita voi olla myös meidän tulevilla työpaikoillamme. Onneksi saimme myös konkreettisia vinkkejä siihen, miten näistä haasteista huolimatta, osallisuutta voidaan kehittää ryhmässä. Meille jäi kaiken kaikkiaan todella hyviä neuvoja ja vinkkejä osallisuudesta ja opimme aiheesta aivan valtavasti. Koemme molemmat, että tästä opinnäytetyöstä tulee olemaan rutkasti hyötyä tulevaisuudessa.

11.3 Kehittämiskohteet ja kehittämisehdotukset

Yhtenä opinnäytetyömme tavoitteista oli tutkia, kuinka osallisuus toteutuu Hyvinkään varhaiskasvatuksessa. Omasta mielestämme saimme tämän tavoitteen toteutetuksi, sillä pystyimme haastattelujen pohjalta arvioimaan osallisuuden toteutumista ja pystyimme tekemään omat johtopäätöksemme siitä, toteutuuko osallisuus päivähoitossa ja minkä tasoisesti. Toisina tavoitteina oli saada kasvattajat pohtimaan, miten he kokevat osallisuuden toteutuvan, miten sitä voisi parantaa ja mitä haasteita osallisuuden toteuttamisessa voi olla. Koimme, että tämäkin toteutui opinnäytetyössämme, sillä haastattelun kautta saimme kasvattajat miettimään kyseisiä aiheita. Haastattelussa oli kuitenkin aihe rajautuneena

kasvattajien omaan ryhmään, joten yleistä pohdintaa osallisuudesta, sen toteutumisesta ja haasteista ei niinkään tullut, mutta pidämme kuitenkin tavoitteita toteutuneina.

Olemme sitä mieltä, että opinnäytetyömme olisi voinut olla kattavampi ja luotettavampi, jos olisimme voineet havainnoida lapsia ryhmässä. Tämä ei kuitenkaan opinnäytetyön tekohetkellä ollut mahdollista. Olemme myös sitä mieltä, että haastatteluista olisi voitu saada laajempia ja sisältörikkaampia, jos haastattelut olisi voitu toteuttaa kasvokkain. Jos voisimme tehdä jotain toisin, olisimme tutkineet teemahaastattelun merkitystä tarkemmin ja varmistaneet, että olemme todella ymmärtäneet teemahaastattelun idean. Meidän haastattelumme toteutettiin teemahaastatteluna, mutta paikka paikoin se muistuttaa tavallista haastattelua, sillä emme olleet täysin ymmärtäneet teemahaastattelun ideaa. Olisi pitänyt myös kysyä kasvattajilta, miten he itse kokevat osallisuuden, sekä kysyä tarkentavia kysymyksiä, esimerkiksi silloin, kun kasvattajat nostivat osallisuuden haasteeksi ajan. Jälkikäteen olisi pitänyt olla rohkeampi kyseenalaistamaan kasvattajien vastauksia, jolloin olisimme saaneet enemmän esille kasvattajien omia näkökulmia. Olisi myös ollut kiinnostavaa haastatella jotain toista Hyvinkään kunnallista päiväkotia ja tehdä vertailua myös eri päiväkotien välillä. Olisiko osallisuudessa ollut eroja?

Opinnäytetyötä olisi myös voitu jatkaa sellaiseen suuntaan, että olisi keskitytty juuri siihen, miten osallisuus toteutuu ryhmässä ja miten sitä voisi vielä kehittää. Tähän olisi voitu haastatella useita ryhmiä, ehkä myös eri päiväkodeista. Niistä saatujen tietojen pohjalta olisi voitu koota varhaiskasvatukselle tarkoitettu paketti, missä kerrottaisiin konkreettisia tapoja tuoda esiin osallisuutta ryhmässä, sekä keinoja sen lisäämiseen ja kehittämiseen. Tämä olisi voinut toimia apupakettina esimerkiksi Hyvinkään varhaiskasvatuksen yksiköissä, tai jossain muussa kunnassa, missä osallisuus meinaa toteutua niukemmin. Työelämäkumppaniltamme ei herännyt jatkokysymyksiä, tai kehittämisideoita aiheeseen liittyen, mutta mielestämme osallisuuden tarkempaa tarkastelua kannattaisi jatkaa varhaiskasvatuksen yksiköissä, ja pysähtyä esimerkiksi pari kertaa toimikauden aikana miettimään osallisuuteen liittyviä kysymyksiä, ja verrata niitä oman ryhmän toimintaan, ja näin samalla kehittää ryhmän osallisuutta.

11.4 Työelämäkumppanin näkemys

Yhteistyössä mukana olleet päiväkodit tuntuivat olevan tyytyväisiä opinnäytetyöhömmä ja kehuivat suuren urakan loppuun saattamisesta. Päiväkodeilla onkin käynnissä johtajan vaihto, joten johtaja ei itse oikein osannut sanoa, miten opinnäytetyömme havaintoja ja tietoja voitaisiin käyttää tulevaisuudessa. Johtaja kertoi, että elokuussa voimaan astuva johtaja ottaa aiheesta koppia. Saimme kuitenkin johtajan kanssa loistavan idean hyödyntää opinnäytetyötämme tulevaisuudessa, sillä toinen meistä aloittaa syksyllä varhaiskasvatuksen opettajan työt Vesikirput ryhmässä. Innostuimme johtajan kanssa ajatuksesta, että uuden

opettajan mukana kulkee loistava paketti osallisuudesta, ja tätä kautta opinnäytetyön hyöty kulkee mukana.

Olemme molemmat sitä mieltä, että kaikesta huolimatta saimme työelämäkumppaneidemme ansiosta kasaan hyvän opinnäytetyön ja olemme kiitollisia päiväkotien johtajalle, sekä haastatteluun osallistuneille kasvattajille. Olemme kiitollisia siitä, että saimme tehdä opinnäytetyöstämme oman näköisemme ja että saimme niin vapaat kädet tämän kokonaisuuden rakentamiseen. Koemme, että tämän aiheen parissa työskentely lisäsi meidän omaa varmuuttamme astua syksyllä alkavaan työelämään, kun molemmat siirryimme eri päiväkoteihin opettajiksi.

Lähteet

Painetut

Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. 2016. Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Lisäpainos. Tampere. Suomen varhaiskasvatus.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Turja, L. 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä. PS-kustannus.

Sähköiset

Alasuutari, P. 2012. Laadullinen tutkimus 2.0. E-kirja. Osuuskunta Vastapaino.

Erholtz, A. 2016. Lapsen osallisuus Kiuruveden päivähoitossa. Opinnäytetyö. Savonian ammattikorkeakoulu. Kuopio. Viitattu 26.1.2021.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/116359/Erholtz_Asta.pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014. Viitattu 3.4.2021.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Hannula, E. 2021. Hämeenlinna selvittää varhaiskasvatuksen tilannetta - taustalla henkilökunnan vähyys, vaihtuvuus ja väsymys. Viitattu 10.5.2021.

<https://yle.fi/uutiset/3-11909854>

Haverinen, R. 2016. ”Mä lähtisin siinä ehkä niinkin suurelle linjalle et se on lapsen oikeus” Lasten osallisuus integroidussa erityisryhmässä. Pro gradu. Tampereen yliopisto. Tampere. Viitattu 3.4.2021.

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/99657/GRADU-1472827392.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Helsingin Sanomat. 3.6.2020. Varhaiskasvatuksen opettajapula pääkaupunkiseudulla on hälyttävä. Opettajapulaan on vastattava koulutuksella. Viitattu 6.5.2021.

<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006527509.html>

Helsingin Sanomat. 31.7.2020. Ryhmäkoot pienenevät, subjektiivinen päivähoito-oikeus takaisin: Varhaiskasvatuksessa palataan huomenna aikaan ennen Sipilän hallitusta. Viitattu 18.1.2021.

<https://www.hs.fi/politiikka/art-200006587118.html>

Hyvinkään kaupunki. 2019. Hyvinkään varhaiskasvatussuunnitelma 2019. Viitattu 18.1.2021.

<https://www.hyvinkaa.fi/globalassets/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/vasu/hyvinkaan-varhaiskasvatussuunnitelma-2019.pdf>

Jegorow, S. 2020. Lasten päivähoitojärjestelyjen tie on ollut pitkä ja kuoppainen. Viitattu 11.5.2021.

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2012/05/11/paivahoidon-keskustelussa-lapsen-edulla-hintansa>

Jelli. 2020. Osallisuus-sanastoa. Viitattu 10.5.2021.

https://www.jelli.fi/yhdistykset_yhteistyossa/osallisuus/osallisuus-aineistoa/osallisuus-sanastoa/

Juuti, P. & Puusa, A. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Gaudeamus.

Jyväskylän yliopisto. 2010. Tutkimuksen toteuttaminen. Viitattu 26.1.2021.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/tutkimuksen-toteuttaminen>

Jyväskylän yliopisto. 2015. Laadullinen tutkimus. Viitattu 16.1.2021.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>

Kangas, J. & Brotherus, A. 2017. Osallisuus ja leikki varhaiskasvatuksessa - ”Leikittäisiin ja kaikki olis onnellisia!”. Viitattu 12.5.2021.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/231504/Brotherus_Kangas_Leikittaisjakai_kkiolisionnellisia2017.pdf?sequence=1

Kangas, J. 2016. Enhancing children’s participation in early childhood education through the participatory pedagogy. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Helsinki. Viitattu 5.4.2021.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/159547/enhancin.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kataja, E. 2018. Osallisuus käsitteenä ja kasvatustilana, Elina Kataja. Osallisuus varhaiskasvatuksessa -videosarja. Opetushallitus. Viitattu 18.1.2021.

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/osallisuus-varhaiskasvatuksessa-videosarja>

Komi, T. 2019. Varhaiskasvatuksen laatu vaihtelee. Viitattu 26.4.2021.

<https://www.vol.fi/uutiset/varhaiskasvatuksen-laatu-vaihtelee/>

Kuivasmäki, U. 2021. Varhaiskasvatustyöhön kaivataan lisää ammattilaisia - Vaasa laittoi 70 paikkaa hakuun, Kokkolassa ja Seinäjoella pulaa sijaisista. Viitattu 10.5.2021.

<https://yle.fi/uutiset/3-11892172>

Liimatainen, H. 2019. Kolme askelta: Näin rakennat hyvän dialogin. Viitattu 31.5.2021.

<https://www.howspace.com/fi/inspiraatio/kolme-askelta-nain-rakennat-hyvan-dialogin>

Mäkitalo, A-R., Nevalainen, S., ym. 2011. Löytöretkellä osallisuuteen. Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 26. Viitattu 18.1.2021.

http://www.socca.fi/files/1373/Loytoretkella_osallisuuteen_kehittamista_ja_tutkimista_paivakodin_arjessa_II.pdf

Nieminen, P. 2015. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalinen osallisuus päiväkodin vertaisryhmässä. Kandidaatin tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä. 3.4.2021.

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/45900/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201505141856.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Nivala, E. 2021. Osallisuuden vahvistaminen yksinäisyyden ehkäisemisenä varhaiskasvatuksessa. Viitattu 10.5.2021.

<https://jecer.org/fi/wp-content/uploads/2021/02/Nivala-Issue10-1.pdf>

Näpäri, L. 2018. Ryhmähaastattelun tekeminen. Viitattu 10.5.2021.

<https://spoken.fi/2093/>

Ollila, A. 2019. Lasten osallisuus Kittilän varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö. Lapin ammattikorkeakoulu. Lappi. Viitattu 26.1.2021.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/166132/Ollila_Anne.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2019. Lapsen oikeus kokoaikaiseen varhaiskasvatukseen palautuu. Viitattu 26.4.2021.

<https://minedu.fi/-/lapsen-oikeus-kokoaikaiseen-varhaiskasvatukseen-palautuu>

Ojala, M. 2017. Osallisuus päiväkodissa - Kuinka lasten osallisuus toteutuu kasvattajien näkökulmasta. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu. Tampere. Viitattu 26.1.2021.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/127467/Ojala_Mari.pdf?sequence=2&isAllowed=y

- Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 18.1.2021.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Opetushallitus. 2021. Lapsen vasu ja pedagoginen dokumentointi. Viitattu 18.1.2021.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lapsen-vasu-ja-pedagoginen-dokumentointi>
- Opetushallitus. 2021. Varhaiskasvatus. Viitattu 25.3.2021.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus>
- Parkkila, M. 2017. Alle 3-vuotiaan lapsen osallisuus päiväkodissa. Kandidaatintyö. Oulun yliopisto. Oulu. Viitattu 3.4.2021.
<http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201705121819.pdf>
- Ranta, S. & Heiskanen, N. 2020. Parasta aikaa varhaiskasvatuksessa. ”Ootteko te vain leikkineet täällä?”. Viitattu 10.5.2021.
<https://blogs.uef.fi/parasta-aikaa-varhaiskasvatuksessa/?tag=leikkipedagogiikka>
- Repo, L., Paananen, M., Eskelinen, M., Mattila, V., Lerkkanen, M., Gammelgård, L., Ulvinen, J., Marjanen, J., Kivistö, A. & Hjelt, H. 2019. Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Viitattu 26.4.2021.
https://karvi.fi/app/uploads/2019/09/KARVI_1519.pdf
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysi. E-kirja. Osuuskunta Vastapaino.
- Salmela, J. & Silvola, H. 2011. Lapsen parhaaksi - omahoitajuus ja lapsen osallisuus päiväkodissa. Opinnäytetyö. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Seinäjoki. Viitattu 3.4.2021.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/34096/Salmela_Janni.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Taloustutkimus. 2020. Kvalitatiivinen tutkimus. Viitattu 16.1.2021.
https://www.taloustutkimus.fi/tuotteet-ja-palvelut/laadullinen-eli-kvalitatiivinen-tutkimus.html?gclid=Cj0KCQiAmL-ABhDFARIsAKywVae_5jE0aaXzqOoNJh8-E4MIHErXviBBq9H6Pk44wrFGdns-yQliCdQaAibuEALw_wcB
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Varhaiskasvatus 2016-kuntakyselyn osaraportti. Tilastoraportti: 30/2017. Viitattu 18.1.2021.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201709068506>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Osallisuus. Viitattu 10.5.2021.

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021. Lapsen osallisuus. Viitattu 26.4.2021.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus#otsikko2>

Tiira, K. 2000. Yhteistä kieltä etsimässä: pienten lasten osallisuuden lisäämisestä vesiprojektissa. Pro gradu. Helsingin yliopisto. Helsinki. Viitattu 3.4.2021.

<https://finna.fi/Record/helka.9914937183506253>

Toivanen-Visti, O. 2021. Varhaiskasvatuksella huomattavasti suurempi rooli osaamisen kehittämisessä kuin aiemmin luultu. Viitattu 3.4.2021.

<https://www.mustread.fi/artikkelit/varhaiskasvatuksella-huomattavasti-suurempi-rooli-osaamisen-kehittamisessa-kuin-aiemmin-luultu/>

Turja, L. 2011. Lapset osallisina - kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Viitattu 26.4.2021.

<https://docplayer.fi/55720352-Lapset-osallisina-kohti-utta-varhaiskasvatuskulttuuria.html>

Unicef. 2021. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? Viitattu 10.5.2021.

<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Valtioneuvosto. 2020. Muutoksia varhaiskasvatukseen 1. elokuuta alkaen. Viitattu 10.5.2021.

<https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/muutoksia-varhaiskasvatukseen-1.-elokuuta-alkaen>

Vernerit. 2020. Voimaantuminen. Viitattu 10.5.2021.

<https://verneri.net/yleis/voimaantuminen>

Westlund, O. 2018. Jokaisen lapsen oikeus osallisuuteen. Viitattu 10.5.2021.

<https://www.lapsenoikeudet.fi/blogi/jokaisen-lapsen-oikeus-osallisuuteen/>

Ziemann, M. 2019. Lapsen oikeuksien sopimus 30 vuotta - ”sopimus haluttiin tehdä, koska lapset ovat tärkein asia maailmassa”. Viitattu 11.5.2021.

<https://yle.fi/uutiset/3-11077408>

Julkaisemattomat

Torkkeli, E. 2021. Varhaiskasvatustyöskytön toimintasuunnitelma. Hyvinkää.

Päiväkodin perehdytyskansio. 2018. Hyvinkää.

Kuviot

Kuvio 1: Hartin (1992) portaat (Turja 2011)	10
Kuvio 2: Osallisuuden asteet (THL 2021)	11
Kuvio 3: Haastattelun analysointi (Hirsjärvi & Hurme 2004, 144)	24

Taulukot

Taulukko 1: Yläteemat ja alateemat	31
--	----

Liitteet

Liite 1: Haastattelukysymykset	49
Liite 2: Haastattelun jälkeinen sähköposti kasvattajille	50
Liite 3: Vesikirppujen kasvattajan sähköpostiviesti	51
Liite 4: Sudenkorentojen opettajan sähköpostiviesti.....	52
Liite 5: Tutkimuslupa hakemus	53

Liite 1: Haastattelukysymykset

1. Montako vuotta olet työskennellyt alalla ja mikä on ammattinimikkeesi?
2. Kuinka monta lasta ryhmässänne on ja millainen ryhmän ikäjakauma on?
3. Miten osallisuus toteutuu ryhmänne arjessa? (Voitko antaa esimerkkejä eri osa-alueilta, leikki-tilanteet, lepoaika, ruokailu jne.?)
4. Millaisena koette ryhmänne ilmapiirin?
5. Miten ryhmänne osallisuutta voisi kehittää?
6. Mitä haasteita lasten osallisuuden toteuttamisessa voi olla?
7. Ikäjakauma on laaja (2-5-vuotiaat), koetteko sen vaikuttavan osallisuuteen, esimerkkejä? (Vesikirppujen kasvattajille)
8. Toteutuuko mielestänne ryhmässänne lasten osallisuus?
9. Onko mielestänne vielä jotain osallisuuteen liittyen?

Liite 2: Haastattelun jälkeinen sähköposti kasvattajille

Moikka (kasvattajan nimi) ja koko Sudenkorennot/Vesikirput!

Ajateltiin vielä teitä hiukan vaivata tällä meidän opparilla ja päätettiin kysyä teiltä pienet jälkihöyryt siitä meidän haastattelusta maaliskuulta. Jos teillä on vielä muistikuvia haastattelun jälkeisistä päivistä, niin toivottais että vastaisitte pikasesti vielä tähän, eli huomasitteko haastattelun jälkeen kiinnittävänne normaalia enemmän huomiota lasten osallisuuteen? Auttoiko haastattelu teitä keksimään uusia keinoja osallisuudelle, tai ratkaisemaan osallisuuteen kohdistuvia haasteita?

Mikä vaan palaute on tervetullutta ja toivottavasti kerkeette lyhkäsesti meille vielä vastaamaan 😊 Paljon terkkuja teille ja hyvää kevättä!

Terkuin Rosa Kantojärvi & Oona Markkanen

Liite 3: Vesikirppujen kasvattajan sähköpostiviesti

Moikka Rosa

Haastattelu vain vahvisti omaa näkemystä ja osaamista siitä mitä osallisuus on. Tärkeää olisi useimmin puhua kasvattajien kesken osallisuudesta. Keskustelujen jälkeen usein käy niin, että jokin asia on avannut omat silmät ja ajatukset uudestaan ja kirkkaammin. Ja tällöin varmasti esim. tässä tilanteessa osallisuuteen kyllä kiinnittää enemmän huomiota. Yleensäkin ammatillinen keskustelu on tärkeää ja sille pitäisi löytyä arjessa enemmän aikaa. En kokenut haastattelua mitenkään silmiä avaavaksi osallisuuden suhteen. Mutta on erittäin hienoa, että koulussa saatte/joudutte pohtimaan näin tärkeää asiaa.

Mukavaa kevättä toivottaa (kasvattajan nimi)

Liite 4: Sudenkorentojen opettajan sähköpostiviesti

Hei Rosa!

Anteeksi vastauksen viipyminen, on vähän pitänyt kiirettä 😊

Pedagogiikkaa ja omaa toimintaa kasvattajana täytyy pysähtyä miettimään ja arvioimaan säännöllisesti. En osaa sanoa, auttoiko haastattelu suoranaisesti löytämään uusia keinoja osallisuuden lisäämiseksi, mutta se oli hyvää herättelyä osallisuuden tärkeydestä. Ehkä se ainaisen riittämättömyyden tunteen sijaan herätti huomamaan, että meillä ryhmässä lasten osallisuus kuitenkin toteutuu arjessa hyvinkin monessa asiassa. Viskarit ja eskarit saavat suunnitella toimintaa ja sitä toteutetaan heidän kiinnostuksen kohteitaan huomioiden. Ryhmytymiseen on panostettu ja vuorovaikutuksen laatuun kiinnitetään jatkuvasti huomiota. Myös niiden lasten osallisuutta tuetaan, joiden on syystä tai toisesta vaikea ilmaista itseään ja omia mielipiteitään. Yksinkertaisimmillaan osallistaminen on vaihtoehtojen antamista, ja sitä ainakin on helppo toteuttaa melkein kaikissa arjen tilanteissa, myös konflikteissa. Kun tehdään ryhmitöitä ja ratkotaan pulmia yhdessä, lapset oppivat, että jokaisen tekeminen on merkityksellistä.

Parantamista toki omissa asenteissakin vielä on. Esim. ryhmässä, jossa lapsilla on paljon toiminnanohjauksen tai itsesäätelyn pulmia, osallisuuden toteutuminen on haasteellisempaa - tai ainakin erilaista - kuin ryhmässä, jossa lapset ovat itseohjautuvia. Ryhmänhallinnan kannalta on helpompi välillä toimia aikuisjohtoisesti.

En tiedä, vastasiko tämä yhtään esittämiisi kysymyksiin, mutta toivottavasti tämä auttoi edes vähän eteenpäin. Mukavaa kevään jatkoa ja tsemppiä opparin kanssa!

t. (opettajan nimi)

Liite 5: Tutkimuslupa hakemus

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Saapunut / Dr-numero:

TUTKIMUSLUPAHAKEMUKSEN TIEDOT		
Haettava lupa ☐ Tutkimuslupa ja rekisterinpitäjän lupa henkilötunnisteellisten tietojen käsittelyyn ☒ Tutkimuslupa ☐ Tutkimuslupa tutkimuksille (yliopistojen tutkimukset) ☒ Tutkimuslupa opinnäytetyölle (ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten ym. opinnäytetyöt) ☐ Tutkimuslupa, ei opintoihin liittyvä tutkimus (viranomainen, laitos, säätiö, muu yhteisö, rahoitettu tutkimus)		
Tutkimuslupahakemuksen tyyppi ☒ Uusi hakemus ☐ Muutos aiempaan hakemukseen, mikä muutos:		
TUTKIMUKSEN / OPINNÄYTETYÖN TIEDOT		
Tutkimuksen nimi Lasten osallisuus [REDACTED]		
Tutkimusluvan hakija	Nimi Rosa Kantojärvi & Oona Markkanen	Nimike ja koulutus Sosionomi (AMK)
	Sähköposti rosa.kantojarvi@student.laurea.fi oona.markkanen@student.laurea.fi	Puhelinnumero [REDACTED]
	Organisaatio ja yksikkö / koulutusala Laurea-ammattikorkeakoulu, Hyvinkää	
Tutkimus	Tutkimuksen taso ☐ Väitöskirja ☐ Lisensiaattityö ☐ Pro gradu ☐ Kandidaatin tutkielma ☐ Muu yliopistotasoinen tutkimus ☐ YAMK opinnäytetyö ☒ AMK opinnäytetyö ☐ Ammatillinen opinnäytetyö ☐ Muu, mikä	Tutkimuksen tieteenala ☐ Lääketiede, erikoisala ☐ Hammaslääketiede ☐ Hoitotiede ☒ Sosiaalitiede ☐ Yhteiskuntatiede ☐ Muun tieteenalan tutkimus
	Tutkimussuunnitelman hyväksymispäivämäärä oppilaitoksessa tai muussa organisaatiossa 22.2.2021	
Tutkimuksen vastuhenkilö / opinnäytetyön ohjaaja	Nimi Hannele Pulkamo	Nimike ja koulutus Laurea Hyvinkää lehtori
	Sähköposti hannele.pulkamo@laurea.fi	Organisaatio Laurea-ammattikorkeakoulu Hyvinkää
Tutkimuksen yhteyshenkilö Keusotessa	Yhteyshenkilö, nimi [REDACTED]	Käytännön avustaja, nimi [REDACTED]
Tutkimusryhmä	Nimet, organisaatiot [REDACTED]	

Tutkimuksen kohteet Keusotessa	Valitse palvelualue ja täydennä toimintayksikkö / kunta ☐ Ikäihmisten palvelut ☐ Vammaisten palvelut ☐ Keskitetyt palvelut (terveyspalvelut ja sairaanhoito) ☐ Vastaanottopalvelut (terveyspalvelut ja sairaanhoito) ☐ Ympärivuorokautiset sairaalapalvelut ja kotona asumista tukevat lääketieteelliset palvelut (terveyspalvelut ja sairaanhoito) ☐ Aikuisten mielenterveys-, päihde- ja sosiaalipalvelut ☒ Lasten, nuorten ja perheiden palvelut Hyvinkää ☐ Strateginen kehittäminen ja tukipalvelut ☐ Muu, mikä
Keusoten ulkopuoliset tutkimuskohteet	Organisaatiot
Tutkimuksen toteutusaika	1.3.2021 – 7.6.2021

Tutkimuksen kustannukset	☒ Tutkimuksesta ei aiheudu kustannuksia Keusotelle (esim. ulkopuolinen rahoitus / rahoitusta ei tarvita) ☐ Tutkimusrahoitusta ei hallinnoida Keusoten kautta (esim. henkilökohtainen apuraha / muu tutkimuksen oma rahoitus) ☐ Tutkimusrahoitus (ulkopuolinen) hallinnoidaan Keusoten kautta ☐ Tutkimuksesta aiheutuu kuluja Keusotelle, mitä: Tutkimuksen rahoittaja: Arvio tutkimuksen kustannuksista (kuvataan tarkemmin tutkimussuunnitelmassa): €
Sopimukset	☐ Tutkimukseen liittyy sopimuksia Keusoten ja muiden toimijoiden välillä, mitä: Yhteyshenkilöiden nimet ja sähköpostiosoitteet

REKISTERITUTKIMUKSEN TIEDOT		
Henkilötunnisteellisten tietojen käsittely	Haettava tunnistellinen tieto ☐ Asiakas/potilaskertomukset ☐ Keusoten työntekijöihin liittyvät rekisterit ☐ Röntgenkuvat ☐ Diagnoosit ☐ Muu, mikä:	Tunnisteellisten tietojen käsittelyaika -
	Lyhyt kuvaus haettavasta tiedosta (mitä tietoja haetaan, mistä rekistereistä, miltä aikaväliltä) HUOM. Täydennä myös liite "Selvitys rekisteritutkimus; tiedonkeruu ja arkistointisuunnitelma"	
	☐ Henkilötunnisteellisten tietojen käsittely perustuu rekisteröidyn antamaan kirjalliseen suostumukseen ☐ Henkilötunnisteellisiä tietoja käsitellään ilman rekisteröidyn suostumusta Ilmoita peruste tietojen käsittelylle	
	☐ Tutkija / tutkimusryhmä poimii tiedot itse Keusoten tietojärjestelmistä ☐ Tutkimuksessa tarvitaan tietojen poimintapalvelua (maksullinen Keusoten ulkopuolisille toimijoille)	

Henkilötunnisteellisten tietojen käsittelijät ja sitoumukset	Nimi, nimeke, sähköposti	Allekirjoitus
	Sitoumus tarvitaan henkilöiltä, jotka käsittelevät henkilötunnisteellisiä tietoja ilman potilaan suostumusta, ml. pseudonymisoidut henkilötiedot. Sitoumusta ei tarvita henkilöiltä, jotka käsittelevät anonymisoitua aineistoa. Allekirjoituksella henkilötunnisteellisiä tietoja käsittelevät henkilöt sitoutuvat toimimaan EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen (EU 2016/679), Tietosuojalain (1050/2018), viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999), sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain (159/2007) sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (758/1992) säännösten mukaisesti.	

LYHYT KUVAUS TUTKIMUKSESTA/ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Tutkimussuunnitelman tiivistelmä: tarkoitus, tavoite ja tutkimusmenetelmät (pakollinen, maks. 2 000 merkkiä)
 Valitsimme aiheeksemme lasten osallisuuden tutkimisen [REDACTED]. Olemme molemmat kiinnostuneita lasten osallisuudesta ja haluamme itse tulevaisuuden työssämme varhaiskasvatuksenopettajina kiinnittää tähän aiheeseen erityistä huomiota. Molemmat olemme kokeneet harjoittelussamme päiväkodeissa, että lasten osallisuutta kyllä toteutetaan, mutta sitä voisi olla enemmänkin.
 Oman osaamisemme edistämiseksi haluamme tuottaa tietoa myös toimeksiantajallemme ja lisätä heidän tietämystään ja osaamistaan lasten osallisuudesta. Tutkimuksemme antaa myös mahdollisesti toimeksiantajallemme uutta näkökulmaa lasten osallisuudesta ja ideoita ja vinkkejä siihen, miten lasten osallisuutta voisi lisätä päiväkodin arjessa. Lisäksi tutkimuksemme antaa näkökulmaa siihen, onko lasten osallisuuden toteuttamisessa jotain haasteita.
 Tutkimusmenetelmänä käytämme teema-haastatteluita, jossa haastattelemme ryhmien kasvattajia.

Tutkimussuunnitelma on julkinen ja tiedon suunnitelmasta saa julkaista kuntayhtymän verkkosivuilla

Kyllä

Ei, perustelut Emme ole julkaisseet tutkimussuunnitelmaa julkisesti, mutta valmis julkaisemme valmiin opinnäytetyön Theseuksen sivuilla. Tutkimussuunnitelma on tällä hetkellä vain meidän, opettajamme ja yhteistyökumppanimme välinen.

ALLEKIRJOITUKSET

Tutkimusluvan hakija	Päivämäärä 22.2.2021	Allekirjoitus Rosa Kantojärvi Oona Markkanen
<p>Sitoudun siihen, etten käytä saamiani tietoja tutkittavan tai hänen läheistensä vahingoksi tai halventamiseksi taikka sellaisten etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi on säädetty salassapitovelvollisuus. En luovuta saamiani henkilötietoja sivullisille enkä käytä niitä muuhun tarkoitukseen, kuin mihin tutkimuslupa on myönnetty.</p> <p>Sitoudun tutkijan eettisiin periaatteisiin, tutkimuksen toteutusehtoihin ja sosiaali- ja terveystoimen antamiin ohjeisiin ja sääntöihin.</p> <p>Sitoudun raportoimaan tutkimuksen / opinnäytetyön tuloksista ja luovutan valmiin tutkimusraportin korvauksetta Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymälle (Keusote).</p> <p>Suostun siihen, että organisaationi nimen saa julkaista Keusoten verkkosivuilla ylläpitämässä tutkimusluparekisterissä. Suostumuksen tietojen julkaisuun voi peruuttaa koska tahansa kirjallisella ilmoituksella.</p>		

Tutkimuksen vastuuhenkilö /opinnäytetyön ohjaaja	Päivämäärä 22.2.2021	Allekirjoitus Hannele Pulkamo
	Allekirjoituksellani vakuutan, että organisaationi on hyväksynyt opinnäytetyösuunnitelman / tutkimussuunnitelman ja todennut sen tutkimus- / opinnäytetyöohjeita vastaavaksi.	

LIITTEET	
☒ Tutkimussuunnitelma (pakollinen liite) ☐ Tiedote / tiedotteet tutkimuksesta ☐ Suostumuslomake / -lomakkeet ☐ Rekisteritutkimus: tiedonkeruu ja arkistointisuunnitelma ☐ Tietosuojaseloste / seloste käsittelytoimista tutkimusrekisteristä ☐ Vaikutusten arviointi, toissijainen tiedon käyttöanalyysi (laajat / eri rekistereitä yhdistettävät tutkimukset) ☐ Tutkimussopimus ja/tai rahoituspäätös ☐ Muu, mikä:	Viranomaisluvut ja -lausunnot: ☐ Tutkimuseettisen toimikunnan puoltava lausunto ☐ Fimean käsittelyilmoitus (kliiniset lääketutkimukset) ☐ Valviran lupa (kudos- ja laitetutkimukset) ☐ THL:n lupa ☐ Muu viranomainen, mikä:

PUOLTO (Keusoten yhteyshenkilö täyttää)	
☐ Puollan tutkimusta ☐ Puollan tutkimusta seuraavin ehdoin:	Nimi ja päivämäärä
☐ Puollan tutkimusta ☐ Puollan tutkimusta seuraavin ehdoin:	Nimi ja päivämäärä

TUTKIMUSLUPAPÄÄTÖS (Keusote täyttää)	
Tutkimuslupapäätös tehdään Keusoten sähköisessä asianhallintajärjestelmässä ja se tiedotetaan sähköisesti asianosaisille.	
Tiedoksianto ☐ tutkija / opinnäytetyön tekijä ☐ tutkimuksesta vastaava henkilö / ohjaaja ☐ tutkimuksen yhteyshenkilö Keusotessa ☐ tutkimuksen käytännön avustaja Keusotessa	☐ puoltaja(t) ☐ potilaskertomusarkisto ☐ kirjaamo ☐ muu, mikä: